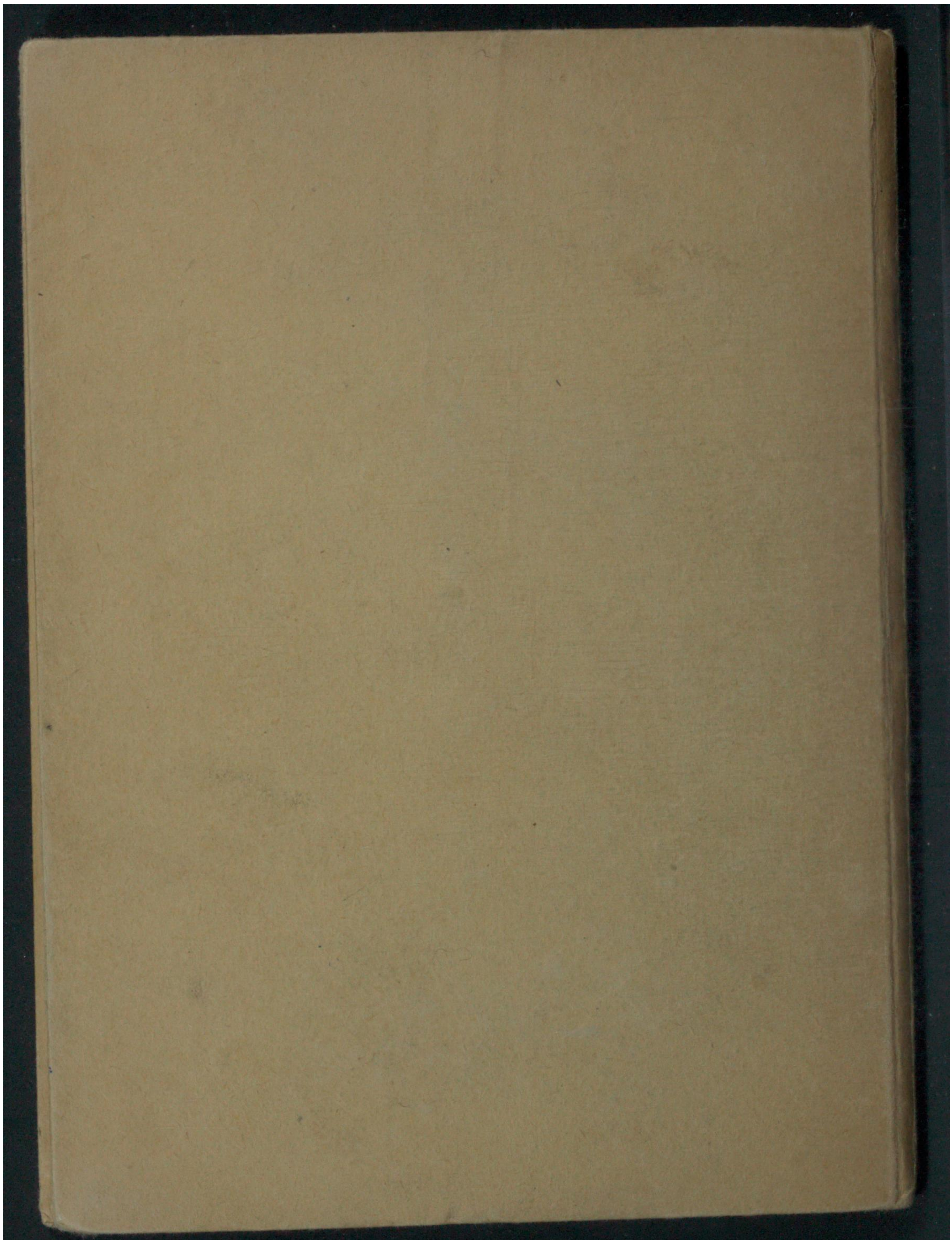
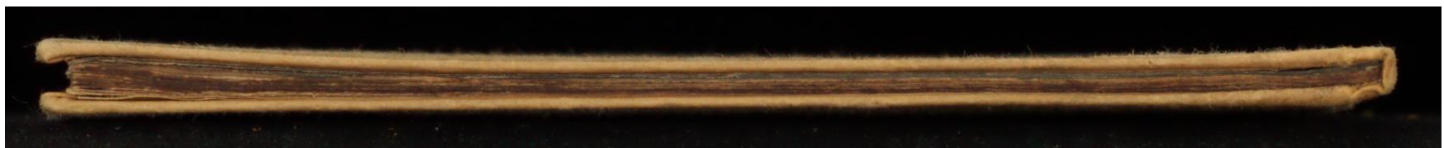

NAT. 1593. 19. FEBRVAT. HENRICVS WALLIAE PRINC.
Carolus Dux Rosaiæ natus 1600 die 19. Nou.
Elisabet nata anno 1596. die 19. Aug.
Margreta nata ann. 1598. die 24. Deceb.
Arabella.
Iacobus Rex Angliæ, Scotiæ, Frãc. et Hibern.
Anna filia Frideric. Secũdi Regis Daniæ, etc.
Carolus Steward iunior frater.
Maria Regina Scotiæ
Henricus Dominus Darleiæ, Rex Scotiæ
Maria filia Claudij Ducis Guisiæ.
Iacobus Quintus Rex Scotiæ.
Margaretha.
Matthæus Comes Lennoxiæ.
Iacobus Quartus Rex Scotiæ.
Margaretha filiarum natu maxima.
Arcimbaldus Douglass. Comes Anguss.
Margareta Comitissa Richmondæ et Darby.
Henricus Septimus Rex Angliæ.
Elisabet filiarũ natu maxima.
Edowardus Quartus Rex Angliæ
Habemus hîc beneuole spectator, duplicem, et vt sic loquar, coniugalẽ arborem genealogiæ Iacobi moderni Regis Britãnicarũ insularũ, Angliæ scilicet, Scotiæ, Franciæ et Hiberniæ, quæ hactenus diuisę
suis paruêre Regibus. ex hac cognoscere promtum erit quaratione dictus Iacobus maiores suos in regia Anglorũ stirpe agnoscat. vt in enarratione subiecta prolixius declarabitur. quæ huic tabellę adiũges

Gheſlacht Regiſter oft Genealogie des Coninckx Iacobi VI. Waer in te ſien is/ dat de Croone van Enghelandt/ Wettelick op hem ghe-erft is.

Aer ſyn in Engelant twee treffelijcke geſlachten/ te weten/ Lancaſter eñ Iorck/ die ſware crygen tegens malcanderen langen tijt gevoert hebben om die Crone van Engelandt/ elck pretenderende de naeſte daer toe te weſen/ Daer ſyn/ geduerende deſen inlantſchẽ Crijch/ gebleven tachtentich Princen van Coninck licken bloede/ behalven veel duyſendẽ van Heeren/ Edel-lieden/ ende gemeyne Soldaten. Deſen twiſt heeft een eynde genomen/ als vrou Margaretha Gravinne van Richmond/ eñ Darnby haren Sone Henricum/ den outſten Erfgenaem van het huys van Lancaſter/ ten houwelijcke gegevẽ heeft aen Elizabeth de oudtſte dochter van den Coninc Eduardus IIII. den oudtſtẽ Erfgenaem van het huys van Iorck/ So dat na de doot Eduardi IIII. de voorgenoẽde Henricus geworden is Coninck van Engelandt/ eñ is geweeſt den ſevenſtẽ van dien naem. Henricus 7. heeft by ſyn huysvrouwe Elizabeth gecreghen een dochter/ genaemt Magaretha die eerſt getrout is geweeſt met Iacobo IIII. den Coninck van Schotlandt. Deſe hebben gecregen een ſone/ genaemt Iacobus V. Coninck van Schotlandt. Deſen Iacobus V. heeft ghetrout Mariam de dochter Claudij/ des Hertegen van Guyſe/ wt welck houwelick Anno 1542. geboren is Maria de ongheluckighs Coninginne van Schotlant/ de Moeder Iacobi VI. des teghenwoordighen Coninex van Enghelandt/ Schotlant/ ende Yrlant.

De voorgemelde Coninginne Margareta heeft na de doot Iacobi 4. haeres eerſten mans getrout Artzimbalden Douglas / den welcken ſy ghebaert heeft een Dochter /oock Margaretha genaemt/ die getrout is gheweeſt met Mathæo Stuard, den Grave van Linnox/ wt welck houwelick ghebooren is Henricus Stuard/ Heere van Darnby/ die ten houwelicke ghenomen heeft Mariam de Coninginne van Schotlant/ ſyne ſeer na Nichte/ (want Margaretha is haer beyder groot-moeder gheweeſt.) die gebaert heeft Iacobum VI. den teghenwoordigen Coninck. De voorgenoemde Margaretha ende Matheus hebben na Henricum noch een ſone ghecreghen/ genaemt Carolus Stuard/ die heeft getrout een dochter van Candiſch / by de welcke hy ghehadt heeft een eenige dochter/ welcke noch int leven is ende heet Arabella. Dit ſyn de perſoonen die in deſen Stam-boom aen gheteeckent ſtaen: Maer op dat een yeder die een lief-hebber der Hiſtorien is/ des te beter moghe verſtaen de Afcomſte ende het geſlachte der Coningen van Engelant ende Schotlant/ als oock/ op dat een yeder moghe mercken / hoe ſeer ongheliјck ende verſcheydenlick dat het in deſer Werelt toegaet/ met de Kinderen ende nacomelingen die wt eenen wortel ende ſtamme geſproten ſyn/ ſoo ſal ick hier noch een weynich wijtluftiger beſchrijvẽ

de

de kinderen eñ nacomelingẽ van Henrico VII. hy heeft gehat twee so-
nen ende twee dochters/ſynen oudtſten ſone hiet Arthur/ eñ is getrout
gheweeſt met Catharina de Coninginne van Caſtilien/die ſonder kin-
deren geſtorven is voor ſynen Vader. Henricus VIII. geweſene Coninc
van Engelant/was de tweede ſone ſynes Vaders Henrici 7. hy is Co-
ninc geworden na ſynes vaders doot. Margaretha Weduwe Henrici 7.
is ghetrout met Iacobo 4. den Coninc van Schotlant/ na wiens doot
sy ghetrout heeft Arcinbaldum Douglas Grave van Anguis/ dien sy
baerde een dochter/genaemt Margareta Douglas/ Maer als sy daer
na twiſtich met haren man geworde was/ vernomẽ hebbende dat hy
zijn trouwe gegeven hadde aen een dochter van Bodwel/ ſo is sy van
hem geſcheydẽ/doch Margaretha haerer beyder dochter is by ſenten-
tie gewezẽ wettich te ſyn/om dat de moeder daer nz van gewetẽ had.
Deſe Margreta heeft haren derden man getrout / die was Hendrick Stuard
Heere van Meſſen. Margareta Douglas de dochter van die Margareta daer van
ſtracx mentie gemaeckt is/troude met Mattheo Stuard Graue van Linnox/by
den welcken sy gewan Hendrick Stuard/ Heere van Darnby/den man der onge-
luckigher Coninginne Maria/ende Vader van den tegenwoordigen Coninck
Iacob den VI. De twede dochter des Conincx Henrici VII. hiet Maria/die trou-
de Loys den XII. Coninck van Vranckryck/ daer sy gheen kinderen vp en
kreech/daer na troude sy wederom in Engelant met Charles Brandon Her-
toch van Suffolck/ by welcken sy gehat heeft twee dochters d'eene hiet Fran-
ciſca d'andere Eleonora Franciſca troude Henri Grey Marquis van Dorſet/ eñ
Hertoch van Suffolck eñ gewan drie dochters/ d'ouſte Iana Grey, die getrout
is geweeſt met Gilfort Dudley, ſone van den Hertoch van Northumberlant/
die wt bevel vande Coninginne Maria is onthooft geworden met haren man/
om dat sy was opgeworpẽ voor Coninginne van Engelant/nae de doot des
Conincx Eduardi VI. Deſe Anne Grey is geſtorven ſonder kinderen/ De twee-
de dochter vã Franciſca genaemt Catharina Grey, die noch minder iarich syn-
de ten houwelicke belooft was den Grave van Penbroeck, troude ſecretelick
met Eduard Seymer ſone van den Hertoge van Sommerſet die Protecteur van
Engelant geweeſt was. Om dit houwelic ſyn Catharina eñ Eduard Seymer ge-
vanckelick genomẽ/doch sy ſyn met grootę boeten eñ amenden los gecomen.
Deſe Catharina met haren man op den Tour van Londen gevangen ſittende/
baarde aldaer twee ſonen/Eduard Seymer Heere van Beauchamp/ eñ Thomas
Seymer die nu beyde getrout ſyn aen Edel Iofferen van Ridderlicke ſtam-
me Maria/ de derde dochter van Franciſca troude heel verachtſaemlic aen eenẽ
onbekenden Quidam eñ ſterf ſonder kinderen. Eleonora de ſuſter van Franciſca
troude met Henry Clyffort, den Grave van Comberlant / daer by sy ghewan
een dochter Margarita genaemt/ de welcke troude Henry Standley Graue van
Darby/die gebaert heeft ferdinandum heere vã ſtrange/die ſtervẽde drie doch-
ters heeft nagelaten/ende eenẽ ſone genaemt VVillem ſtandley, die nu Grave
van Darbye is/getrout hebbende de dochter van dẽ Grave van Oxford/ daer
hy verſcheyden kinderen by heeft/ dit ſyn de kinderen ende nacomelingen die
geſproten ſyn wt de dochteren des Conincx Henrici VII. ſynen ſone Arthur is/
ſo alreets geſeyt is/geſtorven ſonder kinderẽ. Maer Henricus 8. de ſone Hen-
rici 7 heeft gehadt eenen ſone genaemt Eduardus, die eenen corten tyt Coninc
ſynde/ jonck geſtorven is ſonder kinderen/ Maria de dochter Henrici 8. ouſte
ſuſter Eduardi is na haer broeder Coninginne geworden/ eñ oock ſonder kin-
deren gheſtorven/daer nae is Elizabeth de dochter des Conincx Henrici 8. Co-
ninginne geworden/die noyt gehylickt en is gheweeſt/van de welcke hier nae
wijtluftigher ſal gheſchreven worden.

Een corte

EEN
Cort verhael des Levens ende der daden/ der wijt-beroemder Conniginne Elizabeth.

Ae dat de Coninc Henricus de VII. in het vierendertichste jaer sijner regeringe overleden was/ soo is sijnen Sone Henricus de VIII. Coninck van Enghelant &c. geworden/ die ses Vrouwen ghehadt heeft / ende hy heeft als Coninck gheregiert achtendertich jaer lanck. Hy hadde eenen Broeder ghenaemt Arthur, die ouder was als hy/ die binnen het leven Henrici de VII. hares Vaders/ ghetrout heeft Catharine van Castilien/ de Dochter Ferdinandi, des Keysers Caroli de V. Moeders Suster. Dese Conniginne en heeft geen kinderen by Arthur ghehadt/ maer hy stervende/ heeft dese sijne jonghe Weduwe ghegeven een seer statelijcke Douwaerye ofte een weduwen goet/ dwelck nevens andere oorsaecken Henrici de VIII. beweecht heeft / de self de tot sijne Huys vrouwe te nemen. Maer om dat den eenen Broeder des anderen Broeders naeghelaten weduwe niet trouwen en mach/ soo heeftmen Ghesanten aen den Paus ghesonden/ om te versoecken/ dat het hem ghelieven wilde hier in te dispenseren / ende Wettelijck te maecken t'ghene dat een yeder wel wist ende verstont onwettelijck ende ongeoorloft te wesen/ dwelck de Paus den Coninck van Enghelant niet en heeft willen weygheren. Wt dit Houwelijck is ghebooren Anno 1516. Maria de eerste ende oudtste Dochter des Coninck Henrici de VIII.

Maer of schoon de Paus verwillicht hadde in het voorgemelde houwelijc/ so en is nochtans hier mede het ghemoet des Coninck niet te vreden noch gherust ghestelt gheweest/ die/ als een wijs ende geleert Heere/ wel gheweten heeft/ dat het hem niet geoorloft en was/ sijnes Broeders Huys vrouwe te houwelijcke te hebben / soo dat hy voorghenomen heeft Catarinam te verlaten/ ende een andere te trouwen. Maer op dat het niet schijnen en soude / dat hy lichtvaerdelijck ofte onbedachtsaemlijck in dese saecke handelde/ soo heeft de Coninck Thomam Crammeren, die corts daer nae Bisschop van Cantelberch geworden is/ met noch eenige gheleerde ende verstandighe mannen aen de Universiteyten ofte hooghe Scholen van Duytsch-lant ende Vranckerijck ghesonden/ om te vernemen het advijs ende goet-duncken der gheleerden in deser saecke/ die alle gaer eendrachtelijck verclaerden / dat het teghenwoordighe houwelijck des Coninck onwettelijck was/ ende dat hy derhalven Catarinam behoorde te verlaten/ ende een andere Vrouwe te trouwen. Oock heeft de Coninck aen den Paus Clemens den VII. Ambassadeuren ghesonden ende ghebeden dat hy hem woude toelaten sijne Spaensche Vrouwe te verlaeten/ ende een andere te trouwen. Maer den Paus en heeft sulckes insonderheyt daerom niet willen consenteren / om dat den Enghelschen

 Cardinael

Cardinael Thomas VVolfez, hem verwitticht hadde/dat den Coninc ghesinnet was te trouwen/eñ Conīnginne te maken Annam Bollain, de dochter van Thomas den Grave van Wiltschire/ die eenē tijt lanc geweest was by de Coninginne van Navarre/ diemen seyde de Gereformeerde Religie toegedaen te wesen. Doch so heeft de Coninc evenwel ghedaen t'ghene hy voorgenomen hadde/eñ hy heeft met wille eñ believen vande Gheestelijckheyt eñ het Parlamēt des Rijcx/als oock met het advijs der Universiteytē/Catarinam verlatē eñ Annam Bollain getrout/de welcke hy met groote eerbiedinge eñ uytwendigen pracht heeft doen Croonen de Coninginne van Engelant. Dese heeft te Groenwich gebaert den sevenden Septembris/Anno 1533. een Dochter ghenaemt Elysabeth, de welcke hy op den dach als sy ghedoopt wierdt/ heeft verclaert ende opentlijck doen uytroepen/dat sy was Princesse ende Erfgenaeme van de Croone/ indien hy geen wettelijcke sonen en soude crijgen/eñ hy heeft sijne Dochter Mariam onterft van de Croone/om dat sy uyt onwettelijcken bedde geboren was. Naer de Coninck Henricus de VIII. heeft by Ianam Seymers, sijn derde Huysvrouwe gecregen eenen Sone Eduard, ghenaemt/die geboren is den vierden dach Octob. 1537. de moeder sterf in het baren deses kints. Henricus is overleden 1547. out zijnde 57. jaer/ in het 38. jaer sijner regeringe. Nae hem is Coninck ghewordē sijnen Sone Eduardus, de seste van dien naem/een seer godtsalich/geleert/eñ fraey aencomēde Prince/ die overleden is den sesten Iulij 1553. out zijnde ontrent sesthien jaren. Desen jongen Coninc heeft de Reformatie der Religie by sijnes Vaders tijdē aengevanghen/seer yverlijc bevoordert/eñ hy heeft veel treffelijcke geleerde Predicanten ende Professoren uyt Duytschlant verschreven/ om in Enghelant de Gereformeerde Religie des te bequamelijcker te planten eñ verbreydē/ onder de welcke waeren Bucerus, Marli, Alasco, Tremellius, Fagius, eñ andere. De Coninck Eduardus ghevoelende dat sijnen sterf-dach voor handen was/ende wetende dat sijn oudtste Suster Maria de Roomsche Religie seer toeghedaen was/ ende vermoedende dat sy tot de Croone ghecomen zijnde/de self de wederom door gantsch Enghelant soude invoeren/ so heeft hy met believen van de Heeren des Rijcx/haer onterft van de successie tot de Croone / gelijc sijnen Vader Henricus oock gedaen hadde/doch om een ander oorsaecke. De Coninc Eduard heeft oock sijn joncxste Suster Elyzabeth (alhoewel hy de self de beminde/ende wel wist dat sy de Ghereformeerde Religie toeghedaen was) voor by ghegaen/om dat sy ongehout was/ende by houwelijcke de Croone van Engelant hadde moghen brenghen aen eenen vreemden eñ uytlantschē Heere; ende hy heeft een van sijne Nichten/genaemt Anna Grey, de Dochter vanden Hertoge van Suffolck (wiens groot-moeder was de jonghste Suster van Coninck Henricus de VIII. eñ weduwe van Lowys de XII. Coninc van Vrancrijc) by Testamēte verclaert sijn Erfgename te wesen tot de Croone/ meynende den standt van de Ghereformeerde Religie daer mede wel te versekeren / te meer om dat sy ghetrout was met Milord Gilford Dudlez, den Sone van den Hertoge van Northumberland/die seer machtich was eñ groot van vriēden

den/eñ ooc in grootē aensiē by een yeder. Na de doot des Coninex Eduardi de VI. heeft den Lant-Raet dese voorgenoemde Iohannam Grey doen uyt-roepē voor Coninginne van Engelant. Maer Maria steunende op de gun-ste ende het groot getal der Pausgesinde in Engelant/eñ haer verlatēde op de hulpe des Paus/eñ haeres Cosyns des Keysers Caroli de V. heeft haer selven opgeworpen eñ vertoont als Coninginne van Engelandt. Dwelck Anna Grey vernomen hebbēde/ so heeft sy haren Schoon-vader den Her-toge van Northumberlant met eenē grooten Leger gesonden om Mariam in haer voornemen te verhinderen. Maer de voornaemste Officieren des Rijcx merckende den toeloop die Maria hadde/so hebben sy haere resolutie verandert ende Mariam verclaert eñ uytgeroepen te zijn Coninginne van Engelant/daer in ooc den Hertoge van Northumberlant eñ de Heeren die by hem waren/verwillicht hebben. Maria de Croone op het hooft hebben-de/heeft de Coninginne Iohannam met haeren Man eñ twee Hertoghen/ haeren Vader ende Schoon-vader met veel andere mannen Edele eñ on-edele laeten van het leven berooven/ eñ sy heeft terstont de Religie veran-dert/op dat sy haer stuc des te beter ende sekerder soude connen beleyden/ soo heeft sy getrout Philips van Spaeignien des Keysers Caroli de V. So-ne/die daer tot dien eynde gesonden hadde den Grave van Egmont, eñ den Grave van Lalayn, met andere Heeren. Dese beyde personagien zijn t'sa-men in den houwelijcken staet verbonden te Wincester/ Anno 1554. den 25. dach Iulij op Sinte Jacobs dach/Philippus was 27. ende Maria 38. jaren oudt. De Keyser vereerde op den trou-dach sijnen Sone met de Co-ninclijcke tijtelē van Napels eñ Jerusalem. In het Contract van dit hou-welijc was onder andere Conditiē besloten / dat de kinderen van dit hou-welijc soudē beervē Engelant eñ Nederlant/om die aen malcandrē te ver-binden. De Coninginne Maria heeft strocx in den beginne haerer regierin-ghe alle de voornaemste Bisschoppen/ Predicanten/ ende gheleerde man-nen/die de Ghereformeerde Religie niet en wouden verloochenen/ ter doot verwesen/ ende levendich laten verbranden. Men heeft oock/uyt haer be-vel/opghegraven de doode lichamen Buceri ende Fagij, ende tot asschen verbrant/welck binnen haeren leven gheweest zijn seer treffelijcke godt-salige Mannen gelijc haere nagelatene schriften sulcx genoechsaem betuy-gen. Sy en heeft ooc niet verschoont den gemeynē man/noch ooc de vrou-wen. Jae sy heeft selfs haere eenige Suster Elizabeth, om dat sy van de Ghereformeerde Religie was/gevanckelijck genomen/ de welcke sy noch soude hebben ombrengen laten/ ten ware dat den Coninck eñ sijnen Raet/ die in aller manieren sochten den goeden wille der Enghelschen te winnen (den welcken sy wisten dat Elizabeth seer aengenaem was) sulckes ontra-den haddē. De Coninginne Maria is gestorven den 17. Novemb. 1558. als sy vijf jaren geregneert hadde/eñ en heeft geene kinderē gehadt. Elizabeth de wettelijcke dochter des Coninex Henrici de VIII. hebbēde door Godes wonderbaerlijcke regieringe/overleeft hare eñ hares Moeders heftichste vyanden/soo is sy Coninginne van Enghelant gheworden / Anno 1558.

vijf-en-twintich jaer out zijnde; Sy was een seer schoone Vrouwe / eer lanck dan middelbaer/blont van haere/ende bruyn van ooghen/een gheleerde/ verstandighe/ ende wel-sprekende Princesse/ want sy sprack seer wel Latijn/ Italiaensch/ ende Francoys / Grieck ende Spaensch verstont sy seer wel/ Saluste de Bar.2.Serm.2.jour.P.410.

D'vne Bouche ronde.

Peut si bien sur le champ haranguer en Latin,
Grec, Francoys, Espaignol, Tudesque, & Florentin,
Que Rome l'Emperiere, & la Grece, & la France,
Le Rhin, & l'Aune encor plaident pour sa naissance.

Sy was seer gesprâecsaem/saechtmoedich/goetdadich ẽn zebaer/welcke deuchdẽ yeder een oorsaecke gegeven hebben om grooten lof van haer te spreken. Sy was welprachtich in cleederen: maer so nedrich eñ beleeft/ dat sy met een blijde gemoet upt de handẽ van haere alder armste ondersaten/aennam de brievẽ eñ supplicatiẽ welcke sy haer presenteerdẽ/jae sy sprac de self de oock aen/eñ groette seer minlijc eñ beleefdelijc haer ondersaten als sy lancrt de stratẽ ghinc ofte reet. Dese Coninginne is van verschepden Heeren ten houwelijcke versocht gheweest / als van Ericus den Coninc van Sweden/der Gotthen ende Wandalen/ die tot sulckẽ eynde sijnen Broeder Johan den Hertoghe van Finlant (naemaels Coninck) in Enghelant met grooten staete ghesonden heeft.

Item van den Eertshertoghe Carel van Oostenrijck, den Sone des Keysers Maximiliani. Item van de Coninghen ghebroeders in Vranckrijcke/ende van andere. Maer sy is onghehout ghebleven. Tot de Croone ghecomen zijnde/ heeft sy wijse Mannen vercorẽ tot haere Raets-heeren. Sy heeft terstont doen ophouden alle vervolghinge teghen die vander Religie: nochtans en heeft sy niet stracx de oeffeninghe van de paepsche Religie verboden. Maer sy heeft een yeghelijck in de openbaere predicatien diemen dede op den dach van haere Crooninghe/ ende op andere tijden/doen vermaenen tot vrede ende eenichept. Stracx quamen upt Duytsch-lant ende van elders wederom in Enghelant alle die gevlucht waeren/ geduerende de regeringe der Coninginne Marie, onder de welcke waeren eenighe Bisschoppen/ende Predicanten/den welcken toeghelaten wiert te predicken ende de Sacramenten te bedienen/ nae de instellinghe Christi, midts aenbiedende dat sy wouden met openbaere disputatien de Ghereformeerde Religie bewijsen te sijn de eenige waere Christelijcke Religie. De Coninghinne belaste den Aertsbisschop van Jorck dat hy sulcx der Pauselijcker Gheestelijckhept soude aensegghen / daer by voeghende / dat het eenen yeghelijcken betaemde reeckenschap sijnes gheloofs te gheven. Als den Aertsbisschop dit self de in haeren Consistorio verthoont hadde / soo spraecken sy met malcanderen hoe ende op wat manieren dat sy haer in desen handel souden draghen/ ende eyndelijck besloten sy/datmen haere Majestept soude aensegghen/dat sy berept waeren de Roomsche Catholijcke Religie te verantwoorden / of

schoon de selfde soo seker ende ghewis was/datter gheen teghen-seggen ofte disputeren meer op en viel/nochtans seyden sy/datse rekeninge haeres gheloofs wouden geven / eñ vercozen tot deser saecke vier Bisschoppen / ende vier Doctozen inder Godtheyt. De Protestanten hebbender oock achte vercozen om met de paeps-ghesinde in disputatie ende in gesprceck te treden. Haere Majesteyt/den Raet/ ende beyde de partijen resolveerden/ dat dese conferentie opentlijck ghescheiden soude/ in de kercke te Westmunster / in de teghenwoordicheyt van het gantsche Parlament/in de Enghelsche spraecke/op dat het een yeghelijc verstaen mochte. Dese Disputatie is begonnen den laetsten dach Martij Anno/1559. ende men heefter voornamelijck ghedisputeert van dese drie puncten: 1. Dat het teghen Godes VVoordt was, ende teghen het ghebruyck der oude kercke, te ghebruycken een onbekende spraecke, in de ghemeyne ghebeden ende in de bedieninghe der Sacramenten. 2. Dat elcke kercke vermach in te stellen ende te veranderen de Ceremonien ende kerckelijcke gebruycké, so verre het selfde stichtelijc is. 3. Dat het uyt Godes woort niet en can bewesen wordẽ, dat de Misse is eẽ offerhãde ofte Sacrificie propitiatore.

De Bisschoppen ende Doctozen der Roomscher kercke hebben haer stuck soo leelijck laten ligghen / dat het Parlement is beweecht ghewozden/alle de ozdinantien/ Statupten/ ende Wetten die ten tijde des Coninckx Eduardi de VI. ghemaeckt waeren / wederom te vernieuwen ende plaetse te gheven: Bekende die / die den Coninck Philippus, ende de Conginime Maria, onlanckx ter contrarie ghemaeckt hadden. Aldus veranderde Enghelant ende Yrlant wederom de Religie / dwelck eenen grooten haet tusschen Enghelant ende Spaengnien veroorsaeckt heeft. De Coninginne Elysabeth en hadde nauwelijcx haer Landt ende ondersaten in ozdze ghestelt/of sy en heeft swaricheyt vernomen / van haer nabueren/dooz dien dat de Weduwe Iacobi de V. des Coninckx van Schotlant/ sijnde een Suster der Hertoghen van Guyse / de ghene die van de Ghereformeerde Religie waren/in Schotlant seer vervolchde. Daer dooz de selfde/met hulpe eenigher van de voornaemste des Rijcx (den welcken het rigoreus gouvernement der Regente niet aen en stont) veroorsaeckt zijn in veel plaetsen de paepsche kercken ende versamelinghen oock te verstoozen. Maria Stuart, de Coninginne/zijnde in Vranckrijck/ ende die van Guyse hare Ooms dit verstaen hebbende / sonden stracx derwaerts vier duysent Fransche Soldaten met Monsieur de la Brosse, eñ den Bisschop van Amiens/den eenen met laste van het wereltlijcke/ende den anderen van het gheestelijcke sweert/haer expzes bevel ghevende/dat sy de rebellen met aller strenghicheyt straffen soudẽ/ende principaelijc de Hoofden: Ende dat sy de Misse met volcomene Pauselijcke ghehoozsaemheyt wederom alomme dooz het gantsche Landt invoeren souden. Niet langhe en waren de voozghemelde in Schotlant gheweest/of sy en schzeven aen de Coninginne Marie, ende aen die van Guyse, dat sy in corter tijt de Schotten met ghewelt souden dwinghen ter Misse te gaen/dẽ ketterien

te verloochenen/ende haer onder de Roomsche Kercke te brenghen. Ende ghelijck ghemeynelijck wreetheyt met giericheyt verghesellschapt is / soo sloeghen sy haere ooghen op de goederen ende besittinghen van den Adel ende der rijcke inwoonderen van Schotlant/ende sy schreven aen die van Guyse, dat sy middel wisten om der Coninginne Renten ende Domeynen te vermeerderen van 200000. Croonen jaerlijcx/ende datmen daer te lande thien hondert Fransche Edelen soude connen besorghen van huys en landt/om door de selfde Schotlant in dwanck te houden. Dit behaechde die van Guyse seer wel/ende sy verwierpen het contrarie schrijven van de Coninginne Regente/ende des Ambassadeurs Oissell es, die te kennen gaven dat de Schotten alsoo niet te dwinghen en waren/ ende datse liever der ghebueren hulpe souden aensoecken/ dan haer van de Fransoysen te laten vermeesteren/daer by voeghende/dat de ghene die van de Ghereformeerde Religie zijn in ander landen/haer geern ter hulpe souden comen. Maer dit schrijven hebben die van Guyse veracht / segghende dat de goede Regente door haer slappicheyt alles liet verloren gaen/en dat Oissell es eenen ouden sot was: derhalven soo hebben sy de la Brosse belast / dat hy in sijn wel begonnen werck strenghelijck soude voort-varen. De Schotten dit vernomen hebbende / soo hebben sy ghemeynsaemlijck / soo wel den Adel als andere/de wapenen aenghetrocken / ende sy hebben alomme de paepsche kercken verstoort/ ende de Priesters ende de Gheestelijcke verdreven. Ende alsoo sy de macht der Fransoysen vreesden/soo hebben sy hulpe gesocht by de Coninginne van Enghelant / de welcke alreede qualijc te vreden was op die van Guyse, om dat sy Marie Stuart hare Nichte de Schotse Coninginne hadden doen voeren den tijtel ende wapenen van Enghelant ende Irlant / als of sy gheene wettelijcke Coninginne en waere ghe weest. Over dese daet hadde hier te vooren de Coninginne Elizabeth haer beclach ghedaen aen den Coninck van Vranckrijcke / maer sy creech een slechte antwoorde. Derhalven vreesende dat die van Guyse t'gene sy door het voeren des tijtels ende der wapenen van Enghelandt ghesocht hadden/ nu met Crijchsknechten ghewapender hant souden poogen in het werck te stellen (tot welcken eynde sy alreets Schotlant met haere Garnisoenen vervult hadden) soo heeft de Coninginne tot versekeringhe van haeren staet ende Croone/gheerne den Schotten hulpe belooft/wel wetende dat de Guysarts meesters zijnde van Schotlant/oock Enghelant souden soecken te dwingen/beyde dese Coninckrijcken zijnde een Eylant. So heeft dan de Coninginne Elizabeth in Schotlant gesonden den Hertoge van Norfolck met een goet getal crijchsknechten/die met hulpe van Milord Grey en der Schotten/de Fransoysen so bevochten heeft/ dat die vander Religie vere de sterckste in Schotlant geworden zijn. Gheduerende dese oorloghe in Schotlant/ is de Regente ghestorven/en de over-ghebleven Fransoysen hebben Schotlant moeten verlaten/ de Fortressen die sy ghemaeckt hadden, heeftmen afghebroken. Nevens andere Artijckelen des verdrachs sijn dese gheweest/ dat het stuck van de Religie gheheelijck soude staen tot

believen

believen des Parlements/dwelck corts hier nae de oeffeninge der Roomscher Religie gheheelijck verboden heeft: Ten anderen/dat de Coninginne van Schotlandt gheen wapen of Titel van Enghelant ofte Irlant meer voeren en soude/casserende ende veranderende binnen ses Maenden alle Instrumenten ende schriften die daer verseghelt ende gheintituleert waren: het welcke alsoo naghecomen is. Dien van Guyse wiert toegheschreven/dat sy oorsaecke waeren van het uptroepen der Roomscher Religie in Schotlant/ende der verminderinghe van de autoritept der Coninginne Marie. Aen d'ander zijde heeft de Coninginne van Enghelant desen haren eersten crijch met grooten lof ende gheluckelijck gheepndicht/tot vermeerderinghe ende veerder uptbreydinghe van de Ghereformeerde Catholijcke Religie/Anno. 1562.

In het Jaer 1569. heeft de Paus Pius Quintus de Coninginne Elizabeth door een Bul geexcommuniceert ende in den Ban ghedaen/ verclarende dat se om haer ketters gheloove vervallen was van al haere ghepretendeerde Coninckrijcken/ Heerlijckheden/ Dignitepten ende Privilegien: Alle den Adel/Vassalen/ende Ondersaten ontslaede van alle Eeden/plichten/ende onderdanicheden. Doch het is eenen crachteloosen Blixem ghe-weest/alleenelijck isser dit opghevolcht/ dat eenighe paepsche Priesters dese Bulls in Enghelant brenghende/ een wepnich oproers gheoorsaeckt hebben/welcken door de voorsichtichept der Coninginne haest is ghestist gheworden. Anno 1575. Als de Prince van Orangien/de Staten en Steden van Hollant ende Zee-lant met haere Gheassocieerde/ saeghen dat den aenghevanghenen Vrede-handel te Breda, niet ghevoordert en wiert nae behooren/ende dat sy door den self den niet te verwachten en hadden eenighe vrijhept van Conscientie/ versekeringhe van lijf ende leven/ noch bewaeringhe van Vrouwen ende kinderen: Soo hebben sy onder haer (siende dat de macht des Coninex van Spaeignien haer met der tijt te lastich vallen soude) beraedtslaecht/ wiens hulpe ende protectie sy best soecken souden. Daer wert voor-gheslaghen den Keyser/ Vranckrijck/ ende Engelant: ende eyndelijck isser gheresolveert/ dat de protectie van Engelandt (alhoewel de spraecke haer seer ongherieflijck was/ de beste/ bequaemste/ ende versekerste soude wesen: soo wel om de conformitept der Religie/ der Traffijcken bequaemhept/ en der Coninginne macht te water ende te lande/ als oock om datter in Enghelandt een mati..ghe regeeringhe was. Daer zijn in Enghelandt ghesonden eeni.. ..ghe wyse ende treffelijcke mannen/ met laste om een goede verbonter..isse te maecken/ ofte haer onder de protectie der Enghelscher Co..inghinne te begheven/ ofte om de Landen te beleenen. Maer de Co..ninginne Elizabeth .. vrede-lievende ende verre siende Princesse/ ha.. ..r rijpelijck op dit .. ..en raeden hebbende/ ende over-weghende de v..andtschap van .. ..uck des het benijden van Vranckrijck/ ende de groote cost.. .. Spaeignien/ voeringhe van de Nederlandtsche ..rloghe behoo.. ..n die sy tot vol- Ghesanten versoeck niet verwillic..t/maer he.. ..oen soude/en heeft der ..st gheraden/dat mer eenen ..eerlijcken

eerlijcken vrede met den Coninck van Spaeignien maecken soude / tot welcken eynde sy goede Artijckelen heeft voorgheslaghen / met dese protestatie/dat soo den Coninck sich in de Neder-lautsche saecken niet en accommodeerde/dat hy het haer niet en soude connen qualijck afnemen/ soo sy om haere bedruckte naghebueren te helpen/ende om haer eyghen versekerthept/de Landen van Hollant ende Zeelant aensloeghe/ eer hare erf vyanden de Fransoysen dat deden. Aldus wiert den Hollantschen Gesanten haer versoeck voor die tijt afgheslaegen/ maer men heeft haer toegelaten veel Munitie ende Gheschut upt Enghelant te voeren/ met alder-hande wapentuych: haer wiert oock toeghelaten Engels/ Nederlandts/ende Schots Crijchs volck aen te nemen. Maer de Coninginne Elizabeth daghelijcx meer ende meer merckende / dat den Spaengnaert de Nederlanden socht te brenghen in de uptterste slavernije/ ende van deselfde te maken Seden belli, om van daer alle omliggende Conincrijcken den krijch aen te daen; Soo heeft sy Anno 1577. een naerder verbont met de Gheunieerde Neder-lantsche Provincien ghemaeckt / leverende op belofte ende versekeringhe die haer ghedaen was / den Generalen Staten Instrumenten van Obligatien ofte Credit-brieven / om daer mede op haren naem te moghen lichten/waer sy conden of mochten/de somme van hondert duysent ponden sterlincx / ofte de weerde van twee hondert duysent Angelotten in ghelde. Hier benevens heeft de Coninginne den Heeren Staten belooft te senden vijf duysent voet-knechten / ende thien hondert peerden. Maer dit is daer nae verandert geworden/in de plaetse van t'volck heeft de Coninginne in ghelt ghesonden tachtentich duysent Angelotten tot bevoorderinghe van den Tocht des Hertoghen Casimiri. Sy heeft oock corts hier nae gheschreven ende door haeren Ambassadeur den Coninck van Spaeignien ontboden dat sy de voorghemelde assistentie den Neder-landen ghedaen hadde/om dat sy haer te beter soude connen ter weere stellen / teghen de ghene die over haer sochten te tyranniseren /ende op dat sy te hart gheperst zijnde/ niet ghenootsaeckt en souden worden / eenen anderen Heere te verkiesen / daer toe vele derselfder ghenepcht waeren. Doch indien hy tot gheene behoorlijcke vrede-handelinghe met de Neder landers verstaen en woude / maer door ghewalt/ bedroch / ende valsche handelinghen voortaen de selfd' soude soecken te overvallen / dat sy ghesinnet was/ al haere macht die sy soude connen te weghe brenghen / te imployeren tot bescherminghe van haer ghebueren/ende behoudenisse van haeren eyghenen staet. Maer soo den Coninck ghenepcht waere om der Staten redelijck versoeck te consenteren/midts ghevende haer eenen Gouverneur van sijnen bloede/ die den self den aenghenamer waere dan Don Ian, die haer oock suspect was om sijne secrete handelingē ende practijcken met de Coninginne van Schotlant; Ende indien de Staten dies niet tegenstaende souden voort-varen in ongehoorsaemhept tegen den Coninc/ eñ nieuwichedē opbrengen contrarie de beloften haere Majestept ghedaen ende toeghesept; soo wilde sy

haer

haer fortsen teghen haerlieden keeren / ende den Coninck by-staende / helpen die te dwinghen / ten besten sy souden connen / tot redenen ende billicheyt. Desen goeden raet ende ghetrouwe waerschouwinghe der Coninginne heeft den Coninck van Spaengien veracht / ende hy is met rigoreus heyt voortghevaren / moet ghecreghen hebbende / door de victorie van Don Ian, te Gembloers.

Als de naest-volghende Jaren den stant van Neder-landt alle daghe soberder ende ellendigher was gheworden / ende den Prince van Parma by nae gheheel Vlaenderen verheert / als ock de Stadt van Antwerpen beleghert hadde / soo heeft de Coninginne Anno 1584. den laetsten Octobris door haren Ambassadeur Davidson, vriendelijcke ende troostelijcke brieven aen de bedroefde Neder-landers ghesonden / beclaghende de doodt van haren Cosijn den Prince van Oraengien, t'verlies van vele steden / eñ den bedroef den stant der Landen / verclarende dat haer dit seer ter herten ghinck om de oude vrientschap ende goede naebuyrschap die haere Rijcken hadden met de Neder-landen / dwelck haer dwanck extraordinare sorchbuldichept voor haer te draghen. Daer by voeghende / dat sy desen Ambassadeur afveerdichde om gheinformeert te wesen van den staet haerder saecken / ende wat resolutie sy dochten te nemen tot haerder beschuttinghe. Waer op de Ghecommitteerde van weghen de Staten Generael haere Majesteyt grootelijcx bedanckten / ende verclaerden door last van de Generaele Staten / dat sy gheresolveert waeren haer te worpen in de armen van den Coninck van Vranckrijck / ende hem aen te nemen als eenen Prince / van den Landen / gelijck Keyser Karel den vijfden ghweest was / met behoudenisse van haere Privilegien ende gerechtichéden. Corts hier nae zijn de Ghesanten in Vranckrijcke gereyst / ende hebben den Coninck gepresenteert de Heerschappije van Neder-landt / bestaende des maels noch in meer dan t'neghentich goede ende vaste Steden / welcke de Coninck heeft moeten weygheren / om dat de Spaegnaerden ende Guysianen hem soo veel te doene maeckten in Vranckrijcke / dat hy gheenen middel noch raet en wist om sijn eyghen Coninckrijcke ende daer benevens Neder-landt te verdedighen. De Coninginne Elizabeth dit verstaen hebbende / op dat de Staten van Neder-lant niet desperatelijck met den Spaeignaert in reconciliatie treden en souden / soo heeft sy eenen Ambassadeur aen de self de ghesonden / aenbiedende alle moghelijcke beleefthept / ende ghevende goede hope / soomen haer goede versekerhept woude doen / sonder de welcke sy niet en wilde hasaerderen / d'bloet noch de ruste van haere Ondersaten / midtsgaders haer Tresoor / versoeckende datmen aen haer in aller haeste Ghecommitteerde met volle macht woude senden / die sy op het spoedichste beloofde te depescheren. Hier op hebben de Staten de Ghecommitteerde der Landẽ beschreven / om haere resolutien op dese Propositie te gheven / ende te letten hoe ende watmen met de Coninginne handelen soude / die eenpaerlijck besloten hebben den laetsten Iunij, Anno 1585. De Souverayniteyt der Landen ab-

solutelijck de Coninginne Elizabeth over te gheven met wettelijcke ende behoorlijcke conditien: ofte met haer te handelé van de Protectie der Landen aen te nemen: ofte om assistentie van haer te verwerven. Tot desen eynde sijnder treffelijcke Ambassadeurs aen de Coninginne ghesonden/ die den sesten Iulij in Enghelandt aenghecomen / wel ontfanghen/ ende costeloos seer eerlyck syn ghetracteert gheworden / ende sy hebben den neghenden Iulij by de Coninginne tot Groenwiche audientie ghehadt. De aenbiedinge van de Souvereyniteyt/alsó de self de was/ de alder-grootste eere die der Coninginne conde aenghedaen worden / soo was de selfde seer danckbaerlijck ghenomen: Nochtans en heeft de Coninginne het opperste ghebiet over de Neder-landen voor haer ende voor haere Naccomelinghen niet willen aennemen. De oorsaecken waerom de Coninginne dit heeft afgheslaghen/ achten de verstandighe dese te wesen: Om dat sy was een afgaende Vrouwe/ geen hope hebbende van kinderen/ende geen bequame persoonen in haer Rijcke hebbende om sulck een absolute regieringhe met lof te connen uytvoeren: Om dat sy selve niet machtich en was Enghelandt ende Neder-lant wel te regieren: Behalven dat sy haer niet en conde laten inbeelden/ dat de macht ende het incomen der Nederlanden soo groot soude wesen/als de Ghesanten haer voor-hielden/ daer nochtans haer het uyterste uyt goede redenen met gheseyt en was/maer sy achte dat de Landen/uyt hoogher noot ghedronghen/haer het uytterste aenseyden. Haer Raets-heeren en naemen oock de naeste informatie niet op den staet van dese Landen. Sy en vreesde oock niet alleen de groote macht van Spaengnien/ maer oock de ongestadicheyt van Vranckrijck/wetende ende kennende oock haer eyghen vermoghen/ende dat hare ondersaten onervaren in saecken van Staete/ onghewoon ende onwillich waren groote schattinghe te gheven / principaelijck tot behulp van een vreemt volck. Aldus heeft dese wijse Coninginne ghematicht haere begheerlijckheyt / ende nochtans heeft sy bethoont haer mede-lijden met de Neder-landen/ (daer aen oock den welstant haers Rijcx grootelijcx was dependerende) ende sy heeft den Neder-landtschen Staeten belooft/ hulpe ende bystandt te doen nae gheleghentheyt ende vermoghen der saken ende der tijden/waer van goede Contracten ghemaeckt ende besloten zijn/ te None-such den 10. Augusti, Anno 1585. die wy cortheyts halven hier niet en beschrijven. De Coninginne heeft in Drucke doen Publiceren de redenen die haer beweecht hebben de Neder-landers ter hulpe te comen / als voor eerst/ Op dat de Neder-landen mochten her-stelt worden in haere oude Vryheden/ Privilegien / ende Gouvernement / ende eyndelijck comen tot eenen goeden vrede: Ten anderen/ Op dat sy alsoo mocht versekert worden/ teghen den inval van haere quade nabuyren: Ten derden/ Op dat de Trafficque tusschẽ haer onderdanen ende de Neerlanders door dese verbonteniſſe mochte versekert blijven &c. Nevens andere Artyculen tusschen haere Majesteyt ende de Generale Staeten veraccordeert / was oock dit / dat binnen een Maent na date des Contracts

tracts confirmatie/in handen van sulcke Gouverneurs als haere Maje-
steyt soude ghelieven te deputeren / ghestelt soude worden de Stadt van
Vlissinghe, het Casteel van Rammekens, de Stadt van den Briele, met de
twee sterckten daer toe ghehoorende/ om ghehouden te worden by haere
Garnisoenen / tot dat haere Majesteyt volcomelijck sal betaelt wesen in
de Stadt Londen, van al haer verschoten ghelt. Corts nae dat de Over-
leveringhe der voor-ghemelde plaetsen gheschiet was / is in Neder-lant
aengecomen/met schoonē staete/als Generael van het Engelsche krijchs-
volc/den Grave van Leycester, Robert Dudley, Sone van Ian Dudley Her-
toghe van Northumberlant / die seer eerlijck over al is ontfanghen ghe-
weest/wat hy ghehandelt heeft/ende hoe hy upt Neder-lant ghescheyden
is/en gheeft hier gheen plaetse te verhalen.

In Engelant is Anno 1587. een groote conspiratie ontdeckt geweest/
die van eenige jonge onbedachtsame Edel-luyden aengevangē was/daer
eenen Anthoni Babinthon hooft van was / met eenighe Iesuyten, die tot
dien eynde upt Vranckrijck in Engelant gecomen waeren. Dese hadden
voor ghenomen de Coninginne Elizabeth rijdende in haer Coetse ofte te
peerde/ te doorschieten/ ende dan met haeren aenhanck de ghevanghene
Schotsche Coninginne Marie te verlossen/eñ haer voor Coninginne van
Enghelant eñ Schotlant op te werpen eñ te Croonen/ over den Landts-
raet executie te doen / eñ t'gantsche Regiment der Religie eñ des Landts
te veranderen. Dit in Vranckrijcke onder de Guysianen ende rebelle Ca-
tholijcke Enghelsche gepractiseert eñ in Engelant bycans int werck ghe-
stelt zijnde/ is ontdeckt. Daer over werden tot twee reysen tot Londen
14. Edel-luyden gheexecuteert. Sy wierden op sledden nae de galge ghe-
sleypt/die op een Schavot stont/daer sy aen gehangen ende terstont noch
levende afghesneden werden/alsoo levende op een banck ghequartiert/in
t'ghesichte d'een van d'ander/nae des Lants ghewoonte. Haer hoof den
ende quartieren heeftmen op de Poorten ende Bruggen gestelt. Sy stor-
ven allegaer Roomsch Catholijck. Op dese conspiratie heeftmen in En-
ghelant de Coninginne van Schot-lant (die aldaer ghevanghen sat) haer
Proces ghemaeckt/haer overtuyghende met de bekentenissen der voor-
ghenoemde Edel-luyden / als oock met haer eyghen brieven/eñ met an-
dere brieven aen haer comende afghevvorpen. Sy is den achtienden Fe-
bruarij stylo novo Anno 1587. onthooft op het Casteel van Fodringam.
Als de Ghecommitterde Heeren haeren last haer te kennen gaven/soo
antwoorde sy/dat sy bereyt was/ ende dat sy het langhe verwacht hadde
Sy seyde voorder / dat de ziele wel te vreden was den slach des doodts
voor eenen ooghenblick tijdts te lijden / om eeuwichlijck te ghenieten de
Hemelsche vreucht.

De Coninginne Elizabeth hadde wel eeniger male hier in verwillicht
op het ernstich ende veel-voudich aenporren van verscheydene Heeren
ende Officieren des Rijcx / maer sy en hadde noch soo volcomelijck niet
verwillicht dat sy eenen sekerē dach daer toe bestemt hadde/maer hielt de

saecke noch te rugghe/als wesende een soodanich stuck / daer wel diende opgheleet te wesen. Derhalven als de Coninginne Elizabeth vernam dat de Schotsche Coninginne doot was / soo was sy seer verstoort ende bedroeft / ghelijck sulckes wel ghevoelt hebben de ghene die hier van Instrumenten gheweest zijn. Sy cleede haer langhe tijt al int swaerte/dickwils segghende/ datmen ten minsten sonder haer exprees bevel sulck Edel bloet niet en hadde behooren te storten/verheyssehende meerder Ceremonien ende eerbiedinge. De Coninginne van Schot-lant is eerst ses maenden nae de executie begraven tot Pieterborch/by de Coninginne Catarine van Spaeignien. Die uytvaert gheschiede met groote pompe ende Ceremonien/costende meer dan hondert duysent guldens / die getelt zijn uyt de Schat-camer van de Coninginne Elizabeth.

De Coninginne van Enghelant en heeft niet alleen den Neder-landen hulpe gedaen met crijchs volck te peerde ende te voet/ maer sy heeft oock den Spaengiaert afbreucke ghedaen ter Zee / daer in sich insonderheyt seer cloeckelijck ghebruyckte Heer Sire Francoys Drake, Ridder/ die eertijts des werelts cloot omghesyelt heeft/Anno 1585. is hy met twintich van der Coninginne Schepen behalven de Jachten/ gevaren nae de Indien van America, om des Coninckx van Spaengien Schepen af te nemen den grooten Schat die sy jaerlijcx uyt Indien crijghen/dwelck hem wel ghelucket is/ende hy heeft benevens Gout/ Silver/ ende andere costelijcke waeren/den Spaengnaerden afghenomen 240. stucke grof Geschut/al Metael/uytghesept dertich ofte veertich.

Anno 1587. is Draeck wederom by laste van de Coninginne uytgeseylt nae de Custen van Spaengnien/om den Coninck te ontrieven van de gereetschap/ die hy maeckte om met een groote Armade nae Enghelandt ende Neder-lant te comen. Hy heeft te Calis in Andolosien wel hondert Schepen den Spaengnaerden afghenomen/groot en cleyne/ghelade en ongheladen / die hy al verbrande / daer onder een Galioen was van den Marquis de sancta Cruce,groot veerthien-hondert vaten/ meest gheladen zijnde met reepen/riemen voor de Galeyen /pijp-staven/ of hout om vaeten te maecken/met timmer-hout ende andere gereetschap voor des Coninckx Armade. Daer was oock onder dese Schepen / een van Ragusa, meest gheladen/groot zijnde 100. vaten/ dertich Metalen stucken op hebbende/d'welck ghesoncken is. Noch meer der gelijcke schade heeft de Coninginne Elizabeth den Coninck van Spaengnien aenghedaen. Oock heeft een Engels Edel-man/ ghenaemt Thomas Candisch / die in twee Jaeren ende vijftich daghen de gheheele werelt heeft om gheseylt / den Spaengnaert seer groote schade ende afbreucke gedaen in Schepen/gelt/ ende costelijcke waeren/welcke hy ten deele verbrant / ten deele genomen ende in Enghelant ghebracht heeft/Anno 1588. Onaenghesien de groote schade welcke de Spaengnaerden door Draeck ende Candisch gheleden hadden/soo hebben sy haere groote Armade / desghelijcx noyt gheweest en is/toegherustet/ende was Anno 1588. veerdich om naer Enghelandt

ende

ende Neder-lant te comen/ghelijck oock gheschiet is. Hier benevens soo hadde den Prince van Parma, in Neder-lant een ghewaldighe Armade en eenen grooten hoop crijchs volck veerdich om Enghelant te bevechten/ soo dat de Coninginne van Enghelant vreesende dat sy in haer Coninckrijcke/ende oock de Neder-landen door dese Armade grootelijcx souden beschaedicht worden/ soo heeft sy de Staeten der Neder-landē vermaent tot vrede-handelinghe met Spaengnien/dwelck de Staeten gantschelijc afgheslaghen hebben/remonstrerende dat den staet van Neder-landt soo desperaet niet en was / dat sy met den Coninck van Spaengnien die sy wel wisten dat nae haer bloet en goet was trachtende/ souden ghenootsaeckt zijn vrede te maecken tot haren ende harer Vrouwen ende Kinderen eewighen verderve/aenghesien dat ghedurende de twee Jaeren van het Gouvernement van den Grave van Leycester/de Gheunieerde Nederlantsche Provincien tot den crijch te water ende te lande opghebracht hadden in ghelde meer dan tachtentich hondert duysent guldens. De Landen wel ende niet ordre gheregiert zijnde/ waeren machtich ghelijcke Contributien niet alleen te continueren: maer noch meer op te brenghen. Men achte dat noyt eenighe Natie die voor de bescherminghe der waerer Religie ende haerer Vryheden de wapenen hadde moeten aennemen/meerder middel ghehadt en hadden. Soo dat oock/ nae menschen oordeel/een goede uytcomste haerder saecken stont te verhopen. Dese en meer der ghelijcke redenen onaenghesien/soo drongh de Coninginne noch seer hart by de Staeten Generael/ door den Raets-heer Killegrey, op de vrede-handelinghe/versoeckende dat de Heeren Staeten haere Gesanten tot Oostende by de Enghelsche Ghesanten senden wouden om van vrede met Parma te handelen: Sy gaf expressen last aen haere Ghesanten te trachten nae eene goede vrede / met wech-senden van het vreemt crijchsvolck/behoudenisse van Religie/ ende der Landen Privilegien: Verclaerende daer by / al waert dat de Staeten haere Ghesanten daer niet en sonden/dat sy in desen vrede-handel haer Conscientie ende eere voor God ende de werelt quijten woude. Haere Majesteyt heeft seer treffelijcke Ambassadoren nae Oostende ghesonden / welcke Stadt des maels met Enghels Garnisoen beset was. Den Prince van Parma heeft oock treffelijcke Heeren in des Coninex naem afgheveerdicht / die eenen tijdt lanck te Brugghe gheleghen hebbende / soo zijn sy van beyde zijden eyndelijck te Borborch vergadert/alwaermen den 6. Iunij, 1588. begon van vrede te handelen. Alsmen in het tracteren van den Pays was/ soo is de Spaensche Armade in Augusto soo nae by onder Neder-landt ghecomen/ dat de Ghecommitteerde van beyde partijen het Geschut conden hooren dwelc men op de Schepen afschoot / waer mede het veynsen van den Coninck ende van Parma uyt was/ende haer contrarie voornemen wert ontdeckt. De Coninginne dit vernomen hebbende / heeft stracx haere Ambassadeurs thuys ontboden/ ende daer mede is al de vrede-handelinghe te niete gheweest. Op dat alle Roomsche Catholijcke des te meer souden ghe-

neycht wesen het Conincrijcke van Engelãt te helpen bestrijdẽ / so heeft dẽ Paus Sixtus de V. de Coninginne Elizabeth in den ban gedaẽ / gelijc ettelijcke jaeren hier te vooren de Paus Pius de V. oock ghedaẽ hadde. Maer God heeft sijnen vloec in eenen segen verandert. Want daer zijn / door de cloecke dapperheyt der Engelsche eñ der Neder-landerẽ / maer insonderheyt door de ghewaldighe eñ lanck-duerige stormen eñ winden die God de Heere heeft latẽ waeyẽ / geblevẽ den meestẽdeel der Schepẽ eñ der Soldaten die in dese groote wijt-beroemde Armade waren / also datter maer 53. so cleyne als groote schepẽ / uyt dẽ slach eñ storminge ontcomẽ en zijn / die ten deele noch onder wegẽ vergaen zijn / twee vande groote Galioenẽ geraeckten in brant / in de Havene als sy te huys gecomen waerẽ / dier gelijcke ongemack is oock anderen meer ontmoet. Den meesten deel van de groote Donnen die op dese Armade waren zijn of doodt gebleven op der Zee / of gestorven corts nae dat sy te huys ghecomen waren / vele zijnder oock in Enghelant eñ in Neer-lant gevangẽ. Daer en is geen Edel-huys of geslachte in Spaengnien / of ten heeft op dese Armade verloren Sone / Broeder / Cosijn / of yemant van haere vrienden. De Spaensch-ghesinde papistẽ meynende dat sy het door dese Armade (welcke sy de onoverwinnelijcke noemden) al winnen en dwingen souden / hebben Harinck geroepen eer hy ghevanghen was / schrijvende seer trotselijck / nevens andere schimp-brieven / oock dese vers kens op de Coninginne van Enghelant.

Tu quæ Romanas voluisti ſpernero leges,
Hiſpano diſces ſubore colla jugo.

Welcke daer nae met meerder redene aldus op den Spaengiaert zijn ghedupt ghewórden.

Tu qui Chriſtigenen voluiſti ſpernere gentem,
Angloren diſces ſubdere colla jugo.

Die van Zeelant hebbẽ ter eewiger memorie van dese victorie / welcke Godt miraculeuselijc desen Landen eñ Engelant gegevẽ hadde / penningen gemuntet / hebbende op de een sijde de wapenẽ van Zeelant / met dese woorden / Soli deo gloria, dat is / God alleen de eere. Op d'ander sijde ettelijcke groote Schepen / met dese woordẽ / Claſſis Hiſpanica, eñ rontomme stont / Venit ivit, fuit, 1588. Dat is / In dit jaer quam / ginck / eñ is geweest de Spaensche Armade. Daer zijn oock in Neder-lant eñ door gheheel Engelant dagen verordineert om God den Heere voor dese victorie te dancken. De Coninginne heeft over dese heerlijcke victorie getriumpheert / na de wyse der Romeynẽ. Want sy is met alle haere Statẽ eñ Officierẽ des Rijcx seer solemnelijc van haer Pallays op de maniere als op eenen Triumpheer-wagẽ door de Stadt Londen na de hooft-kercke van S. Pauwels gereden / op welcke kercke de Banierẽ Vanen / eñ Banderollen uytstekẽ / die de Engelsche den Spaengiaerdẽ afgenomẽ haddẽ. De Borgers van Londen stondẽ over beyde zijden ter stratẽ in hare Ambachtẽ eñ Levereyen voor lenen / die al met blau Laecken behangen waren / met haer Banieren ende Standaerdẽ / in seer groote magnificentie. Als de Coninginne in de kercke ghecomen was / daer heeft sy met haer Hof-gesin ende met

met de Gheestelyckheyt haer danck-segginge gedaen. Daer is oock op het kerc-hof een Sermoon gedaē/ dienende alleenelijc om God te loven eñ te danckē. De Coninginne heeft ooc selfs de Gemeynte aenghesprokén eñ deselfde tot danckbaerheyt vermaēt. Daer op hare Majesteyt met groote acclamatie van de gantsche menichte een lanck gheluckfalich leven van God is toeghewenschet / tot onderdruckinghe haerder vyanden.

De Coninginne Elizabeth en is niet alleen den Neder-landē eenē grooten troost geweest maer ooc allen den genen die haere hulpe ende bystant versocht hebbē/ als zijn geweest/ nevēs andere/ Don Antonio van den Coninc van Spaengnien uyt Portugael verdreven zijnde. Oock heeft haere Majesteyt den Coninc van Navarre, nu Coninc van Vranckrijcke/ groote hulpe eñ bystant gedaē met volc/gelt/wapenē/eñ raet. Dit heeft den Coninc van Spaengniē so verdrotē/ dat hy/ niet connēde sich door opēbaren crijch eñ wapenen aen dese Vrouwe wreken/ door verraders eñ gecochte boevē/ gesocht heeft dese loflijcke Coninginne van haer levē te berooven. Daer was eenē Portugeschē Medecijn-meester in het Hof der Coninginne/ genaemt Doctor Lopes, den welckē den Coninc van Spaengnien door den Grave van Fuentes, eñ den Secretaris Divarrā, gehuert heeft voor 50. duysent Croonē/ dat hy de Coninginne vergevē soude/ daer by hem noch belovende/ dat den Coninc van Spaengnien sijne dochters ryckelijck ten houwelijcke bestedē soude. Sy badē hem haeste te maeckē/ om den Coninc eenen vrolijcken Paesschen te gheven. Doctor Lopes was om dit moordadich feyt in werck te stellen/ eerst bewrocht by eenē Manuel d'Andrada, desen beurde hem een costelijc Juweel van wegen Christophoro de Mora, des Conincx van Spaengnien principalen Raet/ ooc mede een Accollada (dat is/ een omhalsinghe ofte groetenisse) die hy seyde dat den Coninc selve hem sont tot een teeckē van eere/ eñ om hem te incoragieren/ om in sijnen secreten dienst te continueren. Maer Godt de Heere heeft de Coninginne met genaden omhalst/ eñ onder de vleugelen sijner bermhertichheyt bewaert/ want dese verraderye is ontdect/ eñ de verrader Lopes met noch meer andere de kēnisse van de sake haddē/ sijn te Londen geexecuteert den 18. Iunij, 1594. Daer zijn noch tot verscheydene stondē verraders geweest so Engelsche/ als uytlandische/ die de Coninginne hebbē na haer leven gestaen/ maer Godt heeft haer altijt wonderbaerlijc uyt der self der handen verlost/ eñ daer en is schier noyt yemant sonder straffe ontcomen/ die haer gemeynt hebbē van het levē te beroovē. In het jaer 1596. heeft de Coninginne wederom eē Vlote Schepē afgeveerdicht/ daer Generael oft Velt-Overste van was Robert Grave Essex, Raet vā de Coninginne/ eñ Ridder van den goudenē Couse-bant. De Heerē Staetē der Neder-landē hebbē hier ooc eenige schepē by gevoecht/ daer Admirael over was Ioncker Ian van Duvenvoorde, Heere van Warmont. Op desē tocht hebbē de Engelsche Calis ingenomen eñ geplundert/ veel Spaēsche oorloch-schepen verbrāt/ eñ 2. Galioenē genomē. Door bevel van dē Hertoge Medina Sidonia des Conincx Stadt-houder in die contreye/ is in brāde gesteké de geladen Indische Vlote / op dat sy in de hādē der Engelschē niet vallē en souden.

Daer

Daer verbranden des maels twee-en-dertich rijck-gheladene Schepen die veerdich laghen om op Indien te varen. Dit is gheweest de grootste ende rijckste Vlote die opt op Indien meynde te varen. Hier benevens soo heeft de Coninck verloren wel twelf hondert stucken Gheschuts / ende uyt sijn wapen-huys binnen Calis, wel voor vijf ofte ses duysent man waepenen.

Het naest-volghende Jaer isser wederom een groote Vlote Schepen onder het beleyt van den Grave van Essex, uyt Enghelandt gevaren/daer oock by was Ioncker Ian van Duvenvorde, Admirael van Hollandt met thien schoone Schepen ter Oorloghe wel gerust/ seer veel Metalen stucken Geschuts op-hebbende. Daer waeren noch by vijfthien dobbel welgheruste Vlie-booten. Haer voornemen was/ eerst om te vernielen de stercke Armade des Coninex die in Biscayen tot Ferol vergadert was/ onder het beleyt van Don Martin de Padilla den Adelantado van Castilien: Ten anderen / om de Vloten van beyde de Indien te nemen: Ten derden/om het Eylant van Tercera in te nemen/ d'welck is het principaelste van de Asores ofte Vlaemsche Eylanden. Maer door contrarien wint ende ander ongemack/ en heeft dese Vlote niet veel besonders connen uytrechten. Soo haest als den Grave van Essex in Enghelant ghearriveert was met de Vlote/soo quammer tijdinghe uyt der Zee / dat den Adelantado, Don Martin de Padilla met de Spaensche Vlote voor-handen was. Dit was waer bevonden/ende was der Spaengnaerden meyninge recht nae Engelant te vaeren ende daer te havenen/ hopende daer mede de Enghelsche te doen haere aenslaghen op de Indische Vlote te veranderen. Sy hoopten het uyterste van Cornuallia in te nemen/ ende alsoo d'Oorloghe in Enghelant te brenghen. Sy waren sterck hondert ende tachtentich seylen/ waer onder waren twintich Galliœnen / sy hadden acht duysent Soldaten op/behalven haer Schip-volck. Als dese Vlote noch ontrent sestich mijlen van het Canael van Engelant was/ verhief hem eenen stercken Noordelijcken storm / soo dat daer door verginghen twee vande grootste Gallioenen/ daer veel Gheschuts op was/ ende een somme ghelts van vijftich duysent Ducaten / noch verginghen daer ses ander Schepen / ende noch haer grootste Gallioen een nieu Schip. Soo dat de reste moesten te rugghe keeren/ hoewel eenighe tot in het Enghelsche Canael gecomen waren. Een van dese Spaensche Schepen verstack in Suyt-wallia in Enghelant tot Abertowi. Den Adelantado is met groote schade te Ferol inghecomen/stracx te Hove ontboden/ ende Don Diego Brocero is in sijn plaetse ghestelt. Hoe groote hopeninghe dat den Coninck van Spaignien op dese Armade ghehadt heeft/ is ghenoechsaem daer aen ghebleken / dat hy verschelijck uyt een flaute comende (diemen meynde dat sijn laetste beswijminghe soude geweest zijn) met het eerste woort dat hy sprack/ghevraecht heeft / of den Adelantado naer Enghelant gheseylt was? Jae de schade die hem de Conninginne soo voor als nae ghedaen heeft / heeft hem soo ghespeten ende verdroten/

dat hy/zijnde in sijne devotie onder de Misse/beloofst heeft dat hy sich aen Enghelant revengeren woude / al soude hy daer toe moeten vercoopen alle de Candelaren die voor hem op den Altaer stonden/ghelijck hier van ghetuycht de Grave van Essex, in sijne Apologye gheschreven aen den Heere Anthoni Bacon.

Na dat den Coninck van Vranckrijcke vrede gemaeckt hadde met den Coninck van Spaengnien/soo is oock de Coninginne van Engelant seer ernstich aengesocht gheworden tot vrede-handelinghe / maer sy heeft met de Heeren Staten der Neder-landen een Mannelijcke resolutie ghenomen/ende met de selfde de oude Verbontenisse vernieuwt hebbende/ heeft sy ghecontinueert in den crijch teghen Spaengnien alle de daghen haers levens.

Dese Coninginne heeft noch veele fraeye stucken soo in vrede / als inder oorloghe teghen Yrlandt/Spaengnien/ de Over-heerde Neder-landen &c. uytghericht/welcke te lanck soude vallen hier te beschrijven. Sy is seer Godtsalich in eenen waren gheloove aen Christum Iesum, ghestorven, den twee-en-twintichsten Martij stylo veteri, tusschen twee ende drye uren nae midder-nacht/ Anno 1603. als sy geregeert hadde vijf-en-veertich jaeren lanck. Haer ghedachtenisse is in ghebenedijdinghe. Daer en is noyt Coninck of Coninginne ghewweest die soo langhe gheregiert heeft/ uytghesondert Henricus de III. die heeft gheregiert sessen-vijftich jaeren lanck/ende Eduardus de III. die gheregiert heeft een-en-vijftich jaer. Op haer doodt-bedde heeft dese Coninginne bevolen / datmen stracx nae dat Godt de Heere haer in sijn Hemels Coninckrijcke souds gehaelt hebben/ den Coninck van Schotlandt soude uytroepen ende verclaren te zijn naeste ende rechte Erfghenaem van de Croonen van Enghelandt ende Yrlant/dwelck oock gheschiet is/ ghelijck hier nae breeder sal verhaelt worden.

Het Leven ende vvandel des Conincx Iacobi de VI.

Maria de Coninginne van Schotlant / die gheboren is Anno 1542. was een Dochter Iacobi de V. des Conincx in Schotlant / die was eenen Sone Iacobi de IIII. ende Margaretæ van Enghelant / Suster van Coninck Hendrick den VIII. So dat Iacobus de V. de Vader van Maria Stuard (de onghelucckige Coninginne van Schotlant) ende Elyzabeth Coninginne van Engelant/ Susters ende Broeders kinderen gheweest zijn. Iacobi de V. hadde ghetrout Mariam de Dochter van Claude den eersten Hertoghe van Guyse, uyt welck houwelijck gheboren is Maria de Coninginne van Schotlant. Als sy seven dagen out was/soo heeft sy haren Vader verloren. Ses jaer oudt zijnde is sy uyt Schotlant nae Vranckrijck ghevoert/ alwaer sy Anno 1558. den 19. Aprilis, troude

Francoys den Dolphijn van Vrancrijc, die corts daer na in sijnes Vaders
Henrici de II. plaetse/ Coninc van Vranckrijc geworde is. Door dit hou-
welijc is Maria/ seer groot eñ hooge verheven ghewe est/ eñ sy heeft / door
aenstockinge eñ raet der Guysianẽ/ haer selven geintituleert Coninginne
van Schotlant/ Enghelant/ eñ Yrlant. Maer den moet ende middel is by
haer in corter tijt seer vermindert/ want Anno 1560. den vijf dẽ dach De-
cemb. is haeren Heere Franciscus de II. de Coninc van Vrancrijc/ gestor-
ven aen een ghes wel in sijne ooren / met de welcke hy de waerheyt niet en
hadde willen hooren. Maria weduwe eñ Dowagiere van Vranckerijcke
wesende/ leef de in allen wellust/ pracht/ eñ overdaet/ eñ sy is Anno 1561.
uyt Vranckrijc na Schotlant gereyst/ alwaer sy Anno 1565. ten houwe-
lijcke genomen heeft eenen seer schoonen jongen Heer/ genaemt Hendrick
Stuaert, die was hares Vaders Susters Sone / den welcken sy gebaert
heeft Anno 1566. den 6. dach Iunij, Iacobum haeren eerstẽ geborenẽ Sone.
Eenige godloose schelmen hebben den vromen Coninck Hendrick Stuaert
fenijn in ghegeven/ eñ als sy sagen dat hy niet stracx daer van en storf / so
hebbẽ sy hem des nachts in sijn bedde verworcht / ende het huys daer hy
in lach met Bus-poeder opgeblasen ende omverre geworpen/ Anno 1567
De Coninginne Maria heeft met verscheydene handelinghen op haer ge-
laden den haet der Heeren ende des ghemeynen volcx in Schotlandt/ die
de wapenen aenghetrocken hebben/ ende teghen haer met eenen Legher
int Velt ghecomen zijn/ van de welcke dese Coninginne ghevanghen is
ghenomen ende met groote versmaetheyt binnen Edinburch ghebracht/
alwaermen haer ghedwonghen heeft haer Croone ende Coninckrijcke
over te gheven aen haeren Sone Iacobum, den welcken/ overmidts hy
maer een jaer out en was/ Momboyrs ghegheven zijn/ die het Rijcke ge-
regiert hebben tot dat den jonghen Coninck manbaer gheworden is. Hy
is in Schotlant de seste Coninc van dien Name/ ende dwelck notabel is/
dese ses Coninghen/ Iacob gheheeten/ sijn malcandren alsoo ghevolcht aen
de Croone/ datter gheenen Coninck van anderen naem tusschen haer ge-
weest en is. Den eersten Iacob is aen de Croone van Schotlant gecomen
Anno 1423. Maer ick keere wederom tot de Coninginne Marie, die ghe-
vanckelijck gheset is gheweest in Schotlandt te Lochienen, op een huys
in een Lack ofte Poel gheleghen. Een jaer hier na is sy met behendicheyt
ende behulp van vrienden los ghebroken/ uyt een hooge venster springen-
de seer stoutelijck ende met groot perijckel / sy heeft stracx crijchs-volck
vergadert om haer te wreecken / maer haer volck is stracx eer het wat
conde uytrichten/ verstroyt ende verslagẽ van het crijchs-volc des jongen
Coninex eñ sijner Mombooreẽ. Sy is Anno 1568. na Engelant gevlucht/
alwaer sy van de Coninginne Elizabeth wel ontfangen/ eñ eerlijc getrac-
teert is geworden/ maer nochtans wel bewaert. Sy was lange tijt in sulc-
ker vrijheyt/ dat sy moecht gaen en staen daer het haer beliefde/ sy mocht
jagen/ vliegẽ/ van woon-plaetse veranderẽ/ eñ de schoonste Palleysen van
elcke Provincie tot haeren lust eñ believen besien eñ bewoonẽ/ tot groote
costen

costen van de Engelsche Coninginne. Sy wiert gedient van haer eyghen
volck/die eenen vryen toeganck tot haer haddê/ van waer sy ooc quamê/
so dat sy al de werelt door hare correspondentien gehoudê heeft. Sy had-
de ooc haren eygenen Ambassadeur residerende in het Hof van Engelant/
te weten/Ian Lesle den Bisschop van Rosse. Dese Coninginne Maria heeft
door quade inbeeldingen eñ Raet-gevers verscheydene stucken begaen te-
gen den welstant van Engelant / daer door de Vorstê des Rijcx eyndelijc
zijn veroorsaect geweest/Criminelijc tegens haer te procederê/ waer van
in het leven der Coninginne Elizabeth ghesproken is/ eñ noch wel veel te
schrijvê waere/maer het is haetich de Historie haers levês eñ doots wijt-
lustich te verhaelen. De Vorsten des Coninckrijcx van Schotlant hebben
seer groote sorge ghedragen/dat haren Coninc Iacobus de VI. van kints
beene aen in alle Godsalicheyt eñ in geleertheyt soude onderwesen woordê.
Daer in hy door de genade des Heerê/so grootelijcx heeft toegenomê/dat
hy in de Philosophie/maer insonderheyt in Godes woort eñ wetten/ soo
geleert eñ ervaren is/ (gelijc verscheydene Boeckiê van desen Koninc ge-
componeert eñ aen den dach in openen druc gegeven/daer van ghenoech-
saem getuyghê) dat hy met rechte mach gheacht wesen te zijn den Alder-
Christelijcxsten eñ alder-geleerstê Koninc die nu leeft eñ in der werelt re-
giert. Schotlant heeft nu ettelijcke jaren lanc gesmaeckt de vruchtê sijner
Godsalicheyt eñ geleertheyt/bevinden de waerachtich te zijn t'gene Syra-
cides schrijft Cap. 10. VVaer een verstandige Overicheyt is, daer gaet het or-
dentlijc toe. Eenê boosen Coninc verderft Lant en lieden: maer als de gewal-
dige cloec zijn, so ghedijet de stadt. Plato de wyse eñ geschickste onder alle
Philosophen heeft gesproken. Tunc florent Respublicæ, quando vel philo-
sophus regit, vel rex philosophatur. Aristoteles oordeelt ooc het selfde/ als
hy schrijft/ vbi præses est Philosophus, ibi fœlix est civitas. Dat is/ Als dan
gaet het wel toe in Landen eñ steden/ alsser eenen geleerden man regiert/
ofte als den Koninc hem tot vlijtich studerê eñ tot wijsheyt is begeven-
de. Desen Koninc heeft wel geweten dat hy den rechten eñ naestê Erfge-
naem was tot de Kroone van Enghelandt / nae de doot der Coninginne
Elizabeth, maer hy en heeft geen groote moeyte willen aenwenden om te
wege te brengen datmen hem binnen het leven der Koninginne Elizabeth
soude verclaren eñ openbaerê te zijn Koninc van Engelant/vertrouwen-
de dat Godt hem wel soude helpen eñ voorderen tot sijn recht. De Ko-
ninginne Elizabeth alhoewel sy den Koninc van Schotlant seer gunstich
was/so en heeft sy nochtans /so lange sy gesont eñ wel-varêde was/nopt
willen verclarê dat sy hem hielt voor haren naevolger tot de Kroone van
Engelant/ jae sy en heeft de Koninc Iacob niet genaturaliseert ofte vry
Engelsch-man gemaeckt/eñ is een wet in Engelant/dat de gene die buy-
ten Engelant geboren zijn/geen erf-goederê aldaer en mogen erven noch
besittê/veel min de Kroone/ten ware dat hy by dê Prince of by het Par-
lemêt des Rijcx genaturaliseert eñ capable gemaect ware. Door cracht eñ
vermogen deser wet/en heeft de Koninc Iacobus, als wesende buyten En-
gelant gheboren/niet mogen erven sijn Vaderlijcke goederê in Engelant

gheleghen/ maer hy heeft sich moeten te vreden houden met een eerlijc en liberael pencioen/ dwelck de Coninginne Elizabeth hem jaerlijcx ghesonden heeft. Dese Coninginne heeft dickwils ghesept/ dat sy alle de Competiteurs harer Croone al haer leven lanck woude voeden ende ophouden met hopeninge/ op dat een yeder op hope levende met goede diensten soude soecken te verwerven haere gonste ende adoptie tot de Croone. Doch noyt en heeft yemant haere Majesteyt connen beweghen/ dat sy den Coninck van Schotlandt (by den welcken waeren alle de deuchden diemen in eenen Coninck conde wenschen/ die wel ghealliert was/ ende die haer soo nae van bloede bestont/ ende die gheene erven ontbreken en souden op de welcke hy zijn Rijcken ordentelijck soude magen erven) soude uytsluyten van sijn recht tot de Croone van Engelant. De Coninc Iacobus heeft Anno 1589. in Novembri op het Casteel Aggers huysen in Norweghen ghetrout Annam, de tweede Dochter Frederici de II. des Conincx van Denemarcke. Haer Moeder is Sophia een eenighe Dochter Vlrici des Hertoghen van Megalburch. Soo dat de Coninginne Anna is de rechte Suster Christiani des teghenwoordighen Conincx van Denemarck/ en van Norweghen. Sy is ghebooren Anno 1574. ende sy is getrout met den Coninck van Schotlant/ in het ses-tiende jaer haeres ouderdoms. Van Aggers huysen is den Coninck Iacobus met de Coninginne sijn Gemael ghereyst nae Denemarcken/ daer sy tsamen al den Winter over bleven/ tot in het beginsel van Anno 1590. Van daer zijn sy tsamen nae Schotlant over-ghescheept/ alwaer sy seer eerlijck ende met groote blijtschap ontfanghen zijn/ de Schotten haer verheughende/ dat sy haeren goeden Coninc wederom by haer hadden. Anno 1594. den 19. dach Februarij stylo antiquo, heeft de Coninginne Anna haeren Heere gebaert eenen schoonen jonghen Sone/ op het Casteel van Striviling. De Coninck Godt danckende ende seer verblijt zijnde/ heeft met de Vorsten ende Edelen sijnes Rijcx beraetslaecht/ wie hy best noodighen soude om ghetuyghen ofte Gevaedders tot den Christelijcken Doop te staen/ als dit kint soude gedoopt worden/ als ooc wat solemniteyten ende cortswylicheden datmen op den Doop-dach ende daer nae/ ghebruycken soude. Daer is goet gevonden ende besloten/ datmen Ambassadeuren uytsenden soude/ om hier toe te noodighen den Coninck van Vranckrijck/ de Coninginne van Enghelant/ den Coninck van Denemarcke/ de Generale Staten der Vereenichde Neder-landen/ den Hertoghe van Bruynswijck/ ende den Hertoghe van Megalburg of Mekelenburg der Coninginne Groot-Vader. Den Coninck zijn gheconsenteert van de Heeren des Rijcx hondert duysent ponden Schots ghelt/ om op het heerlijckste te vol-voeren t'ghene hy voor-ghenomen hadde. Om dat desen jonghen Prince op het Casteel te Striviling gheboren was/ soo heeft het den Coninck goet ghedacht dat den Doop oock aldaer gheschieden soude/ ende overmidts de oude Kercke aldaer niet groot genoech en was om dese solemniteyt met ordre ende goede gheleghentheyt te celebreeren. Soo heeft den Coninck bevolen datmen

men de oude kercke af breecken/ ende een grooter/ schoonder / eñ magnifycker in de self de plaetse maecken soude/ welck werck in weynich maenden seer fraey volmaeckt is geworden/ door dien daer alle dage een groote menichte van menschen aen aerbeydende waren. Ende de Conint was selfs oversiender ende aendrijver deses wercks. In Iunio zijn uyt Schotlant twee Ambassadeurs in Neder-lant aengheromen/ van den Coninck ghesonden aen den Heeren Generale Staeten/ te weten/ Guilielme Keith, Ridder vander Ordere/ende Capiteyn Guilielme Murray, Provoost van de Stadt van S. Andre. Door dese Ambassadeurs versocht den Conint/ dat alsoo hy de Geunieerde Landen onder sijn beste vriendē ende Bontgenooten rekende / soo begheerde hy / dat sy yemant wouden deputeren ende in Schotlant senden / om in haeren naem den Doop van sijnen jonghen Sone te ghetuyghen ende by te staen. Versoeckende oock te ghelijcke vernieuwinghe ende versterckinghe van de onderlinghe oude vrientschap ende Contracten tusschen de vereenichde Neder-landen ende de Croone van Schotlant. De Heeren Staten hebben derwaerts ghesonden Walrave Heere van Brederode, Vyanen, Ameydē, &c. ende Iacob Valck Raet eñ Tresorier Generael van Zeelant/ niet alleen om getuygen te zijn des Christelijckē Doops/ maer ooc om te vernieuwen de oude alliantien ende vrientschappen met Schotlant/ ende om den Coninck te bewegen/ om te verstaen tot een ghemeyn verbont met andere Princen aen te gaen teghen den Coninck van Spaengnien. De Ghesanten der Neder-landen zijn ter Vere in Zeelant t'seyle ghegaen den 8. Augusti, ende den 13. der self der Maent zijn sy tot Leith in Schotlant aengecomen/ alwaer sy seer eerlijck willecom gheheeten zijn/ van de Officieren des Coninck / aldaer vondē sy de Ambassadeurs van Denemarck/ desgelijcx die van Bruynswijck ende Mekelenborch/ eenighe daghen daer nae is daer oock aenghecomen VVilhelm Rotlef Grave van Sussex, ghesonden van de Coninginne van Enghelant. Op den 30. dach Augusti, nae den ouden stijl/ zijn al de Ghesanten met den Coninck / Coninginne / ende Hof-ghesin nae de kercke ghegaen/ alwaer alle dingen tot deser actye gehoorende/ met groote pompe ende pracht zijn toegegaen/ yeder Ambassadeur wist wel waer hy sitten soude/ want daer waeren voor een yeder der self de magnifijcke ghestoelten ghoordineert met fluweel behangen / ende boven eenes yederen sit-plaetse waeren ghestelt de wapenen der Coninckrijcken ende der Landen van de welcke sy ghesonden waren. Nae dat een yeder sijn plaetse inghenomen hadde / soo heeft Meyster Patrick Galloway, een van des Coninck Hof-Predicanten een seer schoone predicatie ghedaen uyt het 21. Cap. Gen. Daer nae heeft oock den Bisschop van Aberdene een predicatie ghedaen/ tot verclaringhe van het Sacrament des Doops/ eerst in de Schotsche Tale/ daer nae in de Latijnsche / op dat de vremdelinghen het self de verstaen souden. Daer nae isser in schoone Musijcke gesongen den 21. Psalm. Dit ghedaen zijnde /soo is den Coninck op-ghestaen ende tot den Predick-stoel gegaen/ de Ambassadeurs volchden sijne Majesteyt

elck in haer behoorlijcke ordere. De oude Gravinne van Mar heeft den
jonghen Prince uyt des Voesters handen ontfanghen/ ende den Hertoge
van Lenox overghegheven / die leverde hem stracx in de handen van den
Grave van Sussex, die hem ten Doope ghepresenteert heeft/ aen den Bis-
schop van Aberdene, die desen jonghen Prince ghedoopt heeft/ in den Na-
me des Vaders/ des Soons/ ende des H. Gheestes/ ende heeft hem ghe-
noemt Frederick, Henderick, ende Henderick Frederick, om dat der Conin-
ginne Vader Frederick hiet/ ende Hendrick van weghen den Hertoghe
van Bruynswijck/ eñ van Mekelenborg des Princen Moeders Groot-
Vader/ oock mede om dat den Coninck van Vranckerijck/ die mede ghe-
beden was / ende der Coninginne van Enghelants Vader Hendrick hie-
ten. Als den Bisschop het kint ghedoopt ende ghenoemt hadde/ soo heeft
eenen Herault met luyder stemme den name des ghedoopten Princes
over luyt uytgeroepen tot drie mael toe / ende stracx nae hem hebben oock
sulcx ghedaen de andere Heraulden / ende daer op is ghevolcht een groot
gheclanck der Trompetten. Midler wyle is den Bisschop wederom op
den Predick-stoel ghecommen/ ende hy heeft int corte verhaelt/ hoe nae
dat een yeder Princen die op desen kinder-doop ghebeden waeren/ met
Schotlant vermaechschapt waeren. Daer nae heeft hy met een schoon
ghebedt ende dancksegginghe tot Godt desen handel besloten/ ende na dat
hy den seghen hadde uyt-ghesproken/ soo hebben de Heraulden wederom
over luyt gheroepen/ Godt beware Frederick Hendrick/ ende Henderick
Frederick/ door Godes ghenade Prince van Schotlant / dit hebben sy
ghergepen staende voor een open venster van de Conincklijcke Capelle/
ende daer nae hebben de Trompetters groot gheschal gemaeckt. Als dan
is den Coninc met de Ambassadeuren ende Edele Heeren ende Vrouwen
uyt de kercke ghescheyden/ in soodanighe ordere als sy ghecomen waren/
is een yeder met den Coninck nae het Palleys ghegaen. In dien sy on-
der weghe waeren isser op het Casteel met grof Gheschut soo ghescho-
ten/ dat de aerde dreunde / daer onder oock het cleyn Gheschut speelde eñ
sijn Harmonye maeckte. Op het Hof ghecomen zijnde/ heeft den Hertoge
van Lenox den jonghen Prince ontfanghen uyt de handen van den En-
ghelschen Ambassadeur / hem overleverende in de handen des Coninckx/
die hem stracx Ridder gheslaghen heeft / ende corts daer nae noch sestien
Edel-luyden. Daer nae heeft de Coninck sijnen jonghen Sone een Her-
toochs-Croone op het hooft gheset / ende den Oversten der Heraulden
heeft over luyt gheroepen/ Den recht excellenten, hooghen, ende Groot-
moedighen Frederick Henderick, Henderick Frederick, door Godes gena-
de Ridder ende Vry-Heere van Renfrew : Heere van de Eylanden, Grave
van Carrike, Hertoge van Rosay, Prince ende grooten Steward van Schot-
lant. De ander Heraulden hebben dese woorden oock over luyt geroepē/
staende by een opene vēster op de Saele des Pallays. Den Ambassadeur
van Enghelant heeft het kint wederom van den Coninck ontfanghen eñ
in de Kamer ghedragen/ daer hebben de Ambassadeurs elck haere doop-
gifte

gifte op een Tafel neder-gestelt en voor den jongen Prince gepresenteert. Van wegen Engelant werdender ghepresenteert tien groote stucken vergult silver-werc/als Flessen/kannen/Coppen/Lampet/ etc. seer costelijc en constelijc gewrocht. De Gesanten der Duytsche Vorsten gaven Coppen vol daelders/en noch andere rijcke Juweelẽ. De Neder-lantsche Gesantẽ gaven twee Coppen van Louteren Goude/ met noch een Gouden Doos ken wegẽde tsamen ontrent 400. oncen Gouts/en in het Doos ken was eenẽ gesegeldẽ Rente-brief/ waer mede de vereenichde Neder-landen den jongen Prince gavẽ een lijf-rente jaerlijcx te betalẽ den Conservateur van de Schotsche Natie in de stadt van Kamp-veere in Zeelãt/ vijf duysent gulden in gancbarẽ gelde. Noch gaven sy onder de Voesters een borse met sestich Roose-Nobels/behalvẽ noch particuliere geschenckẽ. Voorder so hebben de Gesantẽ van Neder-lant vernieuwt alle de oude Chartres en Contracten van alliantien en vrientschappen tusschen Schotlant en Neder-lant/ bestaẽde meest in het onderhoudẽ van den Coop-handel tusschẽ de Ondersaten/en dat voor den tijt van hondert Jaren. Het principaele punct is dit/dat de Schotsche Koop-liedẽ mogen comẽ residerẽ in eenige Steden van Neder-lant/en verkiesen onder haer eenen Conservateur, die vermogen sal kennisse te nemẽ van alle differenten/ questiẽ/en verschillẽ/ die souden mogen vallen tusschen de Schotsche Koop-lieden in Civile saken/maer van questien ofte verschillen die sy mochten hebben met andere Natien/soudemen haer in alle Stedẽ cort recht doẽ; op t'self de soude den Neder-landers oock toegelatẽ wordẽ in Schot-lant. Om een nieuwe verbontenisse te makẽ met de andere Princen tegen den Koninc van Spaengnien/daer toe vondẽ sy den Koninc van Schotlant wel geneycht/ indien de andere Princen ooc sulckes doen wouden. Doch de Gesanten van Denemarc/ Brunsf wijc/ende Mekelenburg en haddẽ daer toe noch Commissie/noch bevel ontfangẽ van haere Heerẽ/so dat het by den voor-slach geblevẽ is. De Neder-lantsche Gesanten zijn met groote eere den 26. Sep. van den Koninc gescheydẽ/elc wert vereert by den Koninc met een schoone gouden Keten. Sy naemen haeren wech op Enghelant /ende waeren overal daer sy quamen eerlijck onthaelt/ gelogiert/en getracteert/sy hebben den 14. Octob. goede audientie by de Koninginne gehadt/ ende sy zijn weder in Zeelant aengecomen den 28. Octob. Anno 1594. Anno 1596. den 19. Augusti, is de Koninginne Anna verlost van een jonge Dochter/ ghenaemt Elizabeth, Anno 1598. den 24. Decemb. is de Koninginne ghelegen van een Dochter/genaemt Margareta. Anno 1600. den 19. Februarij, heeft God den Koninc van Schotlant wederom eenen Sone gegevẽ/genaemt Carolus, en is gemaeckt Hertoge van Rosay. Daer is in voorige tijdẽ dicmael getracht om van Engelant en Schotlant een Koninc-rijcke te maken/so door oorloge die dese beyde Rijckẽ malcandren meer-maels hebben aengedaẽ/als ooc door houwelijckẽ/maer ten heeft hier te bevooren noyt willen treffen. Coninck van Enghelandt Henricus de VIII. woude geern tot desen eynde sijnen Sone Eduard ghehouwelijckt hebben aen Maria de

Coninginne van Schotlant / maer het is verhindert door de prattijcken van den Keyser Carolus de V. ende oock door den Coninck van Vranckrijc/ welcke niet gheern ghesien en hadden dese beyde Coninckrijcken vereenicht / hare macht vreesende / overmidts sy door de gheleghentheyt der goede Havenen ende des cloecken Zee-volcx / om haere benabuyrde Coninckrijcken te becommeren ende te plaghen / seer goede gheleghentheyt hebben. De Keyser Carolus Magnus, die oock Coninck van Vranckrijck was/ende Heere van de Neder-landen/ heeft al over acht hondert jaren een Tractaet met Schotlant ghemaeckt / dwelck nae der hant dickwils vernieut is ghewo rden/ende het brengt mede/dat Vranckrijck schuldich ende verbonden is Schotlant te helpen in noot/ op sijn eyghen costen/ en Schotlant moet Vranckrijcke bystant doen sonder sijne costen / ten laste van Vranckrijck. Dit Verbont is principalijck ghemaeckt om Enghelant te breydelen/ dwelck anders qualijck te temmen is. Als de Coninck van Enghelant Henric de VIII. buyten Calis (daer de Keyser Carolus de V. ende Franciscus de Coninck van Vranckrijcke hem ter sprake quamen) sijne Tenten ghespannen hadde/soo heeft hy op de poorten van sijne costelijcke ende magnifijcke Tenten doen schilderen eenen Engelschen Schutter/ende daer nevens dese woorden/ Cui adhæreo præest, dat is/ dien ick toevalle die leyt boven. De Coninghen van Schotlant voeren voor haer Devijse drye Distelen met dese inscriptie/ Nemo me impune lacessit, dat is/ Niemant en sal my ongheſtraft terghen. Aenghesien dese Coninckrijcken yeder in het besonder soo machtich ende soo cloeck zijn/ wat en souden sy niet vermogen tsamen onder een hooft vereenicht zijnde? Dwelck ofschoon andere Coninghen ende Potentaten hebben ghepoocht te verhinderen / soo het doch Godt belieft Iacobus de VI. den Coninck van Schotlant/ op het hooft te setten de Croonen van Enghelant ende Yrlant/ die hem gherechtelijck aengheerft zijn / ende de welcke hy vreetsamelijck (teghen het vermoeden van velen) met wille ende believen der Heeren ende der Ondersaten/ op het hooft ghecreghen heeft. Want als de Coninginne Elizabeth Anno 1603. den 22. Martij overleden was/ soo is strack daer nae Iacobus gheproclameert ende uytgheroepen voor Coninck van Engelant/ waer over sich alle vrome ondersaten ende goede naebuyren hooghelijck verheucht ende verblijt hebben/ ende mach het jaer sijner aencomste tot de Croone van Enghelant met rechte genoemt wordē/het jaer MIſerICorDIæ, dat is/ der genade ende barmhertichept/ in welck woort begrepen is het jaer ghetal van M. D.C.III. Desen Coninck mach met rechte voeren den Titel van Alder-Christelijckſten Coninck, dewijle hy alleen onder alle de Coninghen is eenen Belevder der waerer Catholischer, Christelijcker, ende nae Godes VVoort Ghereformeerder Religie, ende oock Beschermer des waeren Geloofs. Nu voor eerst binnen sijne Koninckrijcken / dwelck hy oock door de ghenade des Heeren eer lanck sich sal bewijsen te zijn by sijne naebuyren/ doende met der daet blijckē/dat hy is eenen rechten Iacob, Supplantator ende Vertreder Esaus
ende

ende der Esawiten / teghen de welcke hy tot noch toe alleenelijck met de penne ghevochten heeft. De belijdenisse sijnes Gheloofs is in de Enghelsche sprake ghedruckt/ende nu corts in het Neder-lants overghesettet en binnen Amsterdam ghedruckt. Nae dat het gheruchte ende daer nae seeckere tijdinghe in alle de benabuyrde Landen ghecomen was/dat den Coninck van Schotlant was verclaert Coninck van Engelant/ soo zijnder vele Coninghen/Vorsten/ende Landen geweest/ die hare Ambassadeurs op het spoedichste hebben afgeveerdicht / om den nieuwen Coninck gheluck ende een lanck leven toe te wenschen. Waer onder wel de eerste zijn geweest de Ghesanten der vereenichde Neder-landen/ende waeren Graef Hendrick Frederick van Nassou, den Heere van Brederode, den Advocaet van Hollant Iohan van Oldenbarnevelt, ende den Thresorier Valck, vergeselschapt zijnde wel met 150. persoonen/ die den 11. May met veerthien groote oorloch-schepen / die ghedestineert waren om na de kusten van Spaengnien te varen/te seyle zijn ghegaen nae Enghelant/ mede nemende veel schoone ende cierlijcke geschencken upt China ende andere vreemde Landen/om daer mede den Coninck ende de Coninginne te vereeren. Albertus van Oostenrijck ende de Infanta hebben in Engelant ghesonden om den Coninck gheluck te wenschen/den Marquis d'Havré, en den Grave van Arenbergh, sijne Majesteyt aenbiedende alle vrientschap/ende versoeckende dat het sijne Majesteyt ghelieven wonde niet alleen te onderhouden met den Coninck van Spaengnien ende den Ertshertoghe soodanighe vrientschap/ghelijck hy tot noch toe ghedaen hadde / maer oock dat hy voor sich ende alle sijne ondersaten eene bestandighe ende altijdt duyrende vrientschap maecken woude/ende oock bearbeyden ende te weghe brenghen / dat de Geunieerde Neder-landen haer wederom wouden begheven onder de ghehoorsaemheyt van haeren Erf-heere/met draegelijcke ende billijcke Conditien ende Contracten diemen ghewillich was haer te consenteren. Eer noch dese Ambassadeurs in Engelant quamen/ heeft den Ertshertoghe te Duynkercke ende te Sluys laten publiceren/ datmen gheene Enghelsche Schepen/goederen/of persoonen vyandelijck aen-tasten ofte berooven en soude / nemaer datmen den self den alle eere ende beleeftheyt bethoonë soude/ als goede nacbuyren malcander te doen plegen. In Enghelant is oock gheypubliceert/ datmen gheene der ondersaten des Coninex van Spaengnien ofte des Ertshertogen beschadigen en soude.

Midler wijlen waeren de Enghelsche binnen Londen seer besich met het Coninckliicke Pallays/de Stadt en straeten/Arces triumphales, ende andere dinghen op het cierlijckste te bereyden / teghens dat den Coninck sijne incomste binnen Londen/ de hooft-stadt van Engelant/ doen soude. Hier toe hebben oock de Fransoysen ende Neder-landers groote costen ghedaen/willende bewijsen/dat haer de aencomste des Coninex niet weynigher aenghenaem en was/dan den Enghelschen selfst. Doch de Coninc heeft verclaert ende ontboden/dat hy niet met grooten pracht en magni-

ficentie en woude binnen Londen aen-comen / maer in treur-cleederen/ van weghen de doot ſijner ſuſter der Coninginne Elizabeth. Oock heeft hy ghewilt/ datmen de Crooninghe ſoude uptſtellen tot op den dach Iacobi,want daer was des maels ſulck een ſchrickelycke peſte binnẽ Londen/datter alle weke wel twee of drye duyſent menſchen ſtorven/vermanende ſijne onderſaten/ dat ſy ernſtlijck Godt bidden ſouden om af wendinghe ſijner ſtraffe. Den Coninck is te Londen ghecomen den 17. May, ende hy is heerlijck ende met groote eerbiedinghe ende blytſchap van de Vorſten/Heeren/Edelen/ende ghemeynen man ontfangen ende willecom gheweeſt. Daer en waeren des maels noch gheene uptlantſche Geſanten aenghecomen/ dan alleen der Gheunieerde Neder-lantſcher Provintien/ die den 25. May, audientie ghehadt hebben. Deſen Coninck heeft ſo haeſt als hy in Enghelant aenghecomen was/ goede ordinantien gemaeckt op verſcheydene dinghen/ daer door hy ſtracx gewonnen heeft de herten veler vroomer menſchen in ſijnen Coninck-rijcke / hy heeft verboden alle Monopolia, item het ſpelen der Comedien/het ghevecht der Beeren / der Stieren/etc. op Son-daghen/ welcke Spectacula langhe tijdt in Enghelant op de Sondaeghen ſijn ghebruycht gheweeſt tot groote ſchandale der vromen/ die het wee dede datmen met dus danighe handel den Sabbath-dach ontheylichde. Oock heeft den Coninc ſtracx nae ſijne aencomſte in Enghelant ghemaeckt drye Hertoghen / vier Graeven / ende 150. Ridderen. Stracx nae de aencomſte des Coninex / zijn de Leeraeren der Francoyſche ende oock der Neder-duytſche Ghemeynten/ die in Enghelant plaetſe ghenomen hebben/voor den Coninck verſchenen/ende hebben ſijne Majeſteyt met een corte/doch beleef de Oratie willecom gheheeten/ alles goets toeghewenſcht/ende onderdanichlijck ghebeden/ dat het hem ghelieven woude/haeren Voor-ſtander/ ende Beſchermer te zijn/ ghelijc de Coninginne Elizabeth, ende voor haer de Coninck Eduardus de VI. gheweeſt was/haer laetende blijven in haere Ghemeynten by de ghewoonelijcke ordre ende vrijheyt in de oeffeninghe der Religie / als oock by haren Coop-handel ende Manu-facturen. De ſubſtantie ende inhout van de antwoorde die de Coninck den Predicanten ghegheven heeft / is deſe: Mijn Heeren, hoewel dat ghy my tot nu toe niet gheſien en hebt, ſo en ben ick u nochtans niet vremt noch onbekent: wat mijn Religie aengaet, ghy weet wel hoedanich die is, niet alleen door het ghemeyn gheruchte ſulcx vernomen hebbende, maer ooc uyt mijne ſchriften, in de welcke ick oprechtelijck hebbe uyt-gedruckt, hoedanich dat de genegentheyt mijnes gemoets is, hierom iſt dat ick niet vele woorden en behoeve te gebruycken om u lieden, die om de Religie uyt u Vader-lant ghevlucht zijt, te betoonen mijnen goeden wille ende ghenegeneheyt tot u lieden. Ick weet wel datter twee dinghen zijn, die mijne Suſter de overledene Coninginne door de gheheele werelt hebben vermaert ghemaeckt: D'eene is, den yever ende luſt die ſy altijt ghehadt heeft om in dit Coninck-rijcke den waeren dienſt Godes te koeſteren,

steren ende te onderhouden. D'andere is, het goetwillich herberghen der vreemdelinghen, welcken lof ick erven wil. Ick weet wel door het ghetuyghenisse der Heeren deses Coninck-rijcx, dat ghy altijt Godt ghebeden hebt voor de ghewesene Coninginne, ende ghy uwen schuldighen plicht nerghens in en zijt te buyten ghegaen. Ick weet oock, dat ghy dit Coninckrijcke verrijckt hebt met vele Consten, Manu-facturen, ende Politijcke Scientien.

Indien haer eenighe occasie ghepresenteert hadde doen ick als in eenen hoeck der vvereldt noch verre van u lieden was, ick soude u lieden laeten smaecken hebben de goede affectie die ick u lieden toedraghe. Maer alsoo ick noyt ghepoocht en hebbe noch willen staen nae het goet van eenighen Prince: Alsoo, dewyle het nu Godt belieft heeft my Coninck te maken van dit Lant, Soo sweere ick u, dat soo yemandt u molesteert in uwe Ghemeynten, u aen my addresserende, ick sal u wreken. Ende alhoewel ghy niet en zijt van myne eyghene ondersaten, soo sal ick u nochtans mainteneren ende beschermen, soo seer als eenighen Prince ter werelt syne eyghene ondersaten doet.

Ontrent deser tijdt hebben oock de Roomsche Catholijcke een Supplicatie den Coninck behandicht/daer in sy versoecken vrije oeffeninghe ende toelatinghe haerer Religie in Enghelant/ d'welck de Coninck haer niet en conde toelaten/of hy en soude stracx verliesen den Tijtel van Beschermer des Gheloofs. Het contrarie isser op ghevolcht / want den Coninck heeft in het eerste jaer sijner regieringhe in Enghelandt een Placcaet ghepubliceert/daer mede hy alle Jesuiten/Paepsche Priesters/ ende alle Paus-gheestelijcke persoonen uyt het Coninckrijcke van Enghelant is verbannende / soo de ghene die voor sijne comste aen de Croone van Enghelant/als oock die daer nae in dat Landt ghecomen waeren. Hier toe is den Coninck beweecht ghewordden/eens deels om dat hem toecomt gheen andere Religie in sijn ghebiet te dulden / dan die hy bekent oprecht te zijn.

Ander deels ten aensien der periculen daer in sijnen persoon ende het Coninck-rijcke by nae ghecomen was / door een conspiratie / ghepractiseert door dusdanighe persoonen. Maer door dit voor-ghemelde Placcaet en zijn noch niet uyt Enghelant ghebannen/ verdreven/noch ghewelken alle de quact-gunders des Coninck / ghelijck stracx hier nae ghenoechsaem ghebleken heeft/ want stracx nae sijne incomste is sijnen Wijn met water vermenght ghewordden/door dien eenighe Enghelsche Heeren teghen hem ghecomspireert hebben/ als nevens andere/ Milord Cobham, Gouverneur ende Stadt-houder ofte bewaerder der vijf Zee-poorten ofte havenen van Kint/VVilhelm Marckham, Milord Grey, Sire VValther Rauglei, Sir Artur George, Sir Ferdinand George, Sir Artur Sauvage, Sir VVilhem Broucq, eñ AnthoniCobley, met noch eenighe andere / welcker aenslach eñ quaet voor-nemẽ geopẽbaert eñ ondect is gewordẽ/eñ sy zijn alle gaer ghevanckelijck ghenomen.

Haer voornemen was den Coninck/de Coninginne/ eñ den jongen Prin-
ce in haer ghewalt te crijghen/om haeren wille met de self de te doen. Ee-
nighe schrijven dat de voorghenoemde Heeren hier toe beweecht zijn ge-
worden/door dien de Coninck haere vyanden/ naemelijcke den Grave
van Suthampton/den jonghen Grave van Essex/ende andere meer met
ghenade omhelst ende guaste bewesen hadde/ soo dat haer ooge quaet is/
om dat den Coninck goet is. Andere meynen/dat sy voorghenomen had-
den Arabellan de nae-nichte des Coninex/ voor Coninginne op te wer-
pen/op dat sy te beter nae haeren wille souden moghen heerschen/ gelijck
sy tot noch toe ghedaen hadden. Bin dien de voorghenoemde Heeren in
der ghevanckenisse saten/ soo heeft de Crooninghe des Coninex op den
bestemden dach Iacobi haeren voortganc genomen/ doch en is nerghens
nae met sulcke solemniteyt ende pracht gheschiet/als wel soude gheschiet
zijn/ indien Godt de Heere het vier der pestilentie binnen Londen ghe-
blu scht hadde. Den Coninck Iacobus is met de voornaemste Heeren des
Rijcx op Iacobi dach van VVithal te water gecomen na Londen/ alwaer
van den water-cant tot aen de kercke van Westmunster de straeten met
Lis bestropt ende met blaeu Laecken overdeckt waeren/ daer den Co-
ninck over-ghegaen is. Voor hem ginghen de Heraulden /die met vele
Trompetten gheschal maeckende/een yeder bevolen hebben stille te swij-
ghen. Hier nae zijn ghevolcht sestich Schilt-knechten/ ghecleedt met lan-
ghe roode schaerlaeckene Tabbaerden met wit Aermesijn gevoert/ eenen
witten hoet met pluymen op haer hooft/ oock witte hosen ende schoen/
in der hant hielden sy haere Hallebaerden. Nae de Schilt-knechtē volch-
den de Musijckers/die seer lieflijck onder het Orghelen songhen/bin dien
de Crooninghe geschiede. Hier nae volchden de Bisschoppen seer magni-
fijck opghepronckt/ stijf van Goude/ ende waeren dertich in ghetaele.
Nae de Bisschoppen quamen ontrent veertich groote Heeren ghecleedt
in wit Satijn/om hebbende eenen rooden schaerlaeckenen Tabbaert met
witte vellen ghevoert die swaert ghesprenckelt waeren / ende daer hinck
achter een Cappe aen met eenen langen sleep die wel tot op de aerde sou-
de ghehanghen hebben/maer hy was opwaerts ghebogen ende aen den
Tabbaert vast ghemaeckt/ aen den welcken waeren groote wyde doch
corte mauwen/die met sulcke vellen ghevoert waeren als den Tabbaert.
Noch volchdender veerthien van de grootste Heeren des Rijcx/ die yeder
een Croone droeghen/ eenighe aen haere armen die hangende/ eenighe de
self de inder hant houdende/aen yeder Croone waeren veerthien tacrkēs
ofte bladeren/ende aen yeder blat was een schoone Peerle wel soo groot
als een erwte. Dese Heeren waerē in wit Satijn gecleet/met Tabbaerts
van root Schar-laecken/ met sulck velle-werck ghevoert als der voor-
gaender Heeren/ maer achter aen hinck eenen lap van bont-werck vol
witte ende swarte plecken s. Nae dese volchden wederom twee Heeren/
die yeder eenen guldenen staf in der handt hadden/ontrent een Brabant-
sche elle lanck/sy hadden aen roode fluweelē Tabbaerden/die vooren met
eenen

eenen breeden bant vast gemaeckt waeren/ met sulck bont-werck als der voorigher. Op het hooft hadden sy een roode fluweelen mutse/ ende daer een Croone op. Nae dese volchden noch sestich groote Heeren/ met roode sijden Camelotten Tabbaerts/de mauwen waeren root en wit. Hier nae volchden twaelf Heeren/die eenen goudenen Schepter in der handt hadden/daer een Keyserlijcke Croone boven op ghemaeckt was. Sy hadden aen een selsaem fatsoen van Tabbaerts/met corte mauwen van root fluweel/met eenen breeden bant vooren aen de borst vaste ghemaeckt / van wit en swaert velle-werck / sy hadden roode fluweelen mutsen op het hooft daer cleyne Croontjens op stonden. Hier nae volchde eenen Heere die des Coninckx sweert droech/inder scheyde stekende / die met gouden bandekens beslaghen was/ ende in de plaetse des henckssels was een goudene keten. Die dit sweert droech/was ghecleet gelijck de voorighe. Hier nae volchde eenen Heere/die droech eene guldene werelt op sijn hant/ende was ghecleet ghelijck de voorgaende. Nae alle dese volghde den Coninck onder eenen rooden sijden Camelotten Hemel/den welckẽ vier Bisschoppen droeghen/aen yeder pylaer des hemels hinghen vier silveren clocxkens. De Coninck was ghecleet ghelijck de Heeren die voor hem gingen/ behalven dat hy eenen bandt ontrent eenen vinger breet over sijne schouderen hadde/vol Diamanten ende ander costelijcke gesteenten. Den Coning volchde sijne Arsiers ende Trawanten tot veertich in getale/sy waren omhanghen met roode Scharlaecken rocken/die op een seltsame wyse gemaeckt waeren/ daer vooren en achter een Roose op stont van fijnen gheslaeghenen goude wel eenen vinger breet dicke/ met noch veele schoone stricken van gheslaeghen gout / die nevens malkandren voor ende achter op den rock vast gemaect waeren. Na dese Arsiers volchde de Coninginne/onder eenen hemel/den welcken vier groote Heeren droeghen. Sy ginck met het hanghende bloote hayr/het hooft was alleenelijck verciert met eenen bant ontrent twee vingheren breet / die stont vol Diamanten/ Saphiren/Turkoysen/eñ andere costelijcke ghesteenten. Sy hadde eenen rooden fluweelen Tabbaert aen/met wit bont ghevoert vol swarte stipkens/veerthien Gravinnen droeghen haer den sleep nae / die alle gaer in root fluweel ghecleet waeren. Haer volchden hondert Artsiers ghecleedt ghelijck de ghene die den Coninck volchden. Daer nae volchde der Coninginne Staet-Jofferen/ alle gaer seer costelijck ghecleedt. Onder weghe heeft den ghemeynen man over luyt gheroepen ende den Coninc met de Coninginne gheluck ende heyl toeghewenscht. Als den Coninck in der kercke ghecomen was/so ginc hy stracx voort nae den Choor/daer stont eenen stoel met een root fluweelen Cussen/ twee Bisschoppen namẽ hem by de armen ende settedẽ hem in den stoel / twee andere Bisschoppen leyden den Coninck een cussen onder sijne voeten. Daer na hebben sy de Coninginne in ghelijcker maniere nevens den Coninck gheset Nae dat eenen der Bisschoppen een Oratie gedaen hadde/ heeftmen alle de Heeren ghevraecht/of sy den Coninck begheerden te Croonen/ hem onderdanich te

sijn sijne Croone helpen beschermen / ende te doen alles wat vrome on-
dersaten te doene schuldich zijn? Hier op hebben sy overlupt alle gaer jae
gheroepen / soo langhe tot dat de Trompetten begonnen te blasen. Daer
nae heeftmen de Heeren ghevraecht / oft sy de Coninginne voor haere
Lant-Vorstinne kenden / ende de selfde alle eere / dienst / ende trouwe be-
loofden? Hier op hebben sy wederom geantwoort jae / stracx hebben we-
derom de Trompetten haer ghelupt ghegheven. Als dit alles gheschiet
was / soo hebben vier Bisschoppen den Coninck uyt sijnen stoel gheno-
men / ende in het Choor vijf trappen hooghe ghelept / die al met fluweel
bespreydt waeren. Sy setten den Coninck in eenen guldenen stoel die van
boven tot beneden met fluweel behanghen was. De vier Bisschoppen
hebben met groote reverentie des Coninck wambays aenghetast ende
los ghemaeckt / d'welck met knoopen ende litsen ghemaeckt was / so dat-
men het bequamelijck conde los maecken. Den Bisschop van Cantelber-
ghe hadde een gouden kasken / d'welck hy opghedaen heeft / daer uyt hy
met sijne vingheren olie ghenomen heeft / daer mede hy den Coninck aen
sijn voor-hooft ghesalft heeft / als oock op sijn borst / ende de beyde armē /
d'welck ghedaen zijnde / soo hebben de Bisschoppen den Coninck weder-
om sijn wambays aenghetrocken ende toegheknoopt. Daer nae hebben
die vier Bisschoppen de Croone ghenomen / ende de selfde den Koninck
op het hooft gheset. Bin dien dit in fieri was / soo speelden de Oorghelen /
ende de Musijckers songhen seer melodieuselijck daer onder. Daer nae
heeftmen den Koninck den Eedt afghevst / die ghesworen heeft dat hy
haere Privilegien woude vermeerderē / ende niet verminderen. De Ko-
ninck heeft alle de by-wesende Heeren ghevraecht / of sy de Kroone wou-
den helpen beschermen voor alle verraderije / krijch / ende alles wat der
selfder machte hinderlijck wesen? Daer op hebben sy allegaer met een-
drachtigher stemme gheantwoort jae / ende tot breeder bevestinghe harer
belofte / als oock tot een teecken van eerbiedinghe / zijn alle de Vorsten eñ
machtighe Heeren des Rijcx tot den Koninck ghetreden / den eenen voor
den anderen nae / sy vielen voor sijne Majesteyt op hare knien / de twee
voorste vingheren leyden sy op de Kroone / ende sy kusten des Koninck
hant. Als dit nu alles volbracht was / soo heeftmen den Koninck uyt den
stoel genomen / eñ gebracht in den stoel daer in hy te voorē geseten hadde
nevēs de Koninginne / de welcke sy opghenomen ende ghebracht hebben
aen den stoel daer op den Koninck ghheseten hadde alsmen hem kroonde /
ende met veel eerbiedinge ende ceremonien heeftmen haer oock de Kroo-
ne op het hooft gheset. Daer op ghevolcht is het snaren-spel / Orghelen /
singhen / pijpen / fluyten / ende allerley ghelupt van Musijck-instrument.
De vier Bisschoppen namen de Coninginne wederom van den stoel / eñ
sy brachten haer tot aen den stoel die nevens den Coninck stont. Hier nae
heeftmen den Koninck eenen grooten goudenen Cop met Wijn ghepre-
senteert / den welcken hy den Milor Maior van Londen toe ghedroncken
heeft / hem belastende ghetrouwe te blijven in den dienst sijnes Koninck /
de Ghe-

de Ghemeynte ende Stadt van Londen wel te regieren / ende toe te sien dat alle oproer voor-gecomen mochte worden/ dwelck den Maior belooft hebbende te willen doen nae sijn uytterste vermoghen / soo heeft de Coninck hem den Wijn met den goudenen beker in de hant ghegeven ende gheschoncken/ende daer toe sijn beste Harnas op een nae / ende oock sijn beste ſweert op een nae. Daer voor Milord Maior den Coninc met groote eerbiedinghe seer hooghelijck bedanckt heeft. Daer nae heeftmen den Coninck wederom eenen schoonen goudenen beker gheprresenteert / den welcken de Coninck sijnen voor-vechter of Camper gebrocht heeft/mits conditie dat hy in alle Tornoyen des Koninx plaetse ende eere bewaeren soude. De Coninck heeft hem den goudenen beker gheschoncken/ eñ daer toe sijn beste Harnas op twee nae/ende daer by een schoon ſweert. Daer voor desen Heere den Coninck met groote eerbiedinghe bedanckt heeft/ ende hy heeft stracx alle de Heeren die daer teghenwoordich waeren/ghevraecht/offer yemant was die yet op den persoon des Coninx te spreken hadde/ hy woude sulcx in eenen Camp verdedigen. Welcke woorden als hy sprack/soo nam hy sijnen hant-schoe ende wierp hem teghen de aerde. Alle die daer teghenwoordich waeren riepen Neen. Nae dat dese ende meer andere dinghen met groote magnificentie vol-bracht waeren/ soo zijn de Heeren wederom upt der kercke ghegaen/ in sulcker order als sy ghecomen waren/alleen wasser dit onderschept in de ceremonien / dat de veertien Gravinnen die der Coninginne sleep nae-droeghen/ de veerthien Croontgens op het hooft hadden/welcke de Heeren/ gaende nae de kercke/aen haere armen ghedragen hadden. De Coninck met de Coninginne ende al de statie zijn onder een galerije ghegaen van de kercke tot aen het water daer den Coninck te schepe ghegaen is met al het hof-ghesin ende groote Heeren. Den Oever stont vol Kaemeren/ die met een loopende vier aenghesteken zijn/als den Koninck ende Coninginne met haeren aenhanc t'schepe waeren. Daer waeren so vele schepē op den Tems/ datmen schier het water niet en sach / welcke met den Coninck ghevaren zijn soo wijt als sy conden/ende gheleyden hem voorts tot op het Kasteel Withal. Als den Koninck upt Londen ghescheyden was/ heeft alle man de hant gheslaghen aen het blaeuwe Laecken dwelck in Westmunster lancx de straten ghespreyt was / ende het is in vele stucken ghescheurt/ want elck een wouder een stuck van hebben / ter ghedachtenisse van de Krooninghe des Koninex.

Van de vreucht wil ic weer tot de droeffenisse keerē. Bovē is gesept/dat eenige Heeren eñ andere persoonen in Engelant een verraederije tegē den Koninc voor-genomē haddē/daerom sy gevangē eñ nauwe bewaert zijn gheworden. Den 29. Novemb. Anno 1603. sijnder twee der selfder/zijnde Rooms-geestelicke mannē/eñ dē 5. Decem. eenē George Brocke ghejustitieert gewordē. Drye van de overgeblevene/als Milord Cobham, Milord Grey, eñ Marckham zijn ooc verwesē van levendigē lijve ter doot gebracht te wordē dwelc verordineert was te geschieden den 9. Decem. de stellagie heeftmen

heeftmen veerdich ghemaeckt/ ende haer aenghesept dat sy haer ter doot bereyden souden. Doch den Coninck heeft seer secretelijck de Sententie des doots verandert/ eñ hy heeft eenen Schotschen Edel-man genaemt Iohn Gibb, een van sijne oude getrouwe dienaerẽ/ die onder de Engelsche weynich bekent was/ eenen pardoen brief met sijn eygen hant geschrevẽ/ gegeven/eñ den self den bevolẽ/dat hy na Wincester reysen soude/ alwaer de Justitie geschieden soude/eñ dat hy sich middẽ onder het volc begeven soude/eñ door-dringen tot aen de stellagie/ daer blyvende so lange tot dat den Officier de verwesene soude her voor brengẽ. Dit heeft Meister Iohn Gibb alles seer meysterlijc gedaẽ. Als de Ridder Marckham op het Schavot gecomen was eñ nae voleyndinge sijnes gebets begon te knyelen om den slach der Bijle te verwachtẽ/so riep Meister Iohan Gibb den Officier/ eñ liet den self den sien eñ lesen des Conincx brief/hem onderrichtẽde hoe hy sich voorder in deser saken draghen soude. Den Officier des Conincx wille eñ bevel vernomẽ hebbende/heeft Marckham strax van het Schavot afgeleyt eñ gebracht op het sael des Casteels/als ofmen hem noch ergens op breeder examinerẽ woude. Daer na heeftmẽ Grez op het Schavot gebracht/den welcken het ghegaen is als Marckham. Na dat Milord Cobham oock op het Schavot gecomen/sijn gebet gesproken/eñ den slach des doots verwacht hadde/so heeft den Officier den Scherp-richter doẽ stille staen/ eñ hy heeft Marckham eñ Grez laten wederom op de stellagye brengen/ alwaer dese drye Heeren by malcandrẽ staende/so heeft den Officier des Conincx last eñ bevel haer eñ den omstanderẽ geopẽbaert/haer aenseggẽde/dat sijne Majesteyt bevolẽ hadde datmẽ met de executie voor datmael niet en soude voortvarẽ. Dese onverwachte genade des Conincx heeft grootelijcx de herten der verwesene verheucht / eñ alle omstanders groote verwonderinge aengebracht. Het is een groot geluck die sulc een onverwachte eñ onverdiende ghenade vint/maer het is seer sorgelijck op sulcke genade sondigen/ want sy gebeurt gemeynelijc alleen den genen die de self de minst verwachten: Maer die sich aldermeest daer toe verlaten/ die misluckt sy aldermeest. Godt bewaer alle menschen/ dat sy haer van den duyvel tot sulc geene boose aenslagẽ verleydẽ en latẽ/eñ alle Godsalige Princen dat sy in de handẽ der trouweloose menschẽ niet en vervallen.

In dit loopende jaer van 1604. heeft den Coninc van Hispaniẽ eñ Albertus van Oostẽrijc treffelijcke Ambassadeurs in Engelant aen den Coninc gesonden/ ernstlijck versoeckende eene Vrede met hem te makẽ/ wat daer van comen wil / sal den tijdt leeren. Den Coninck is wijs/ sijne Raets-heeren zijn verstandich/doch het herte des Coninghs staet inde hant des Heeren als water-bekẽ,ende hy neycht het waer henẽ hy wilt. Pro. 21. 1. Desen Coninck der Coninghen willen wy de saecke bevelen / ende hem bidden dat hy de self de wil dirigieren tot sijner eere/ ende tot opbouwinghe sijner kercke/niet alleen die in Enghelant is/maer oock in dese Nederlanden/ende andere benaebuyrde Coninck-rijcken/Amen.

Godt bevvaere den Coninck.

